

Практика (Інструктивно-методичні матеріали до проходження виробничої (педагогічної) практики студентами спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія) і 014.15 Середня освіта (Природничі науки)) / Луцась А.В., Тарас Т.М., Матківський М.П., Федорів Т.М. – ІваноФранківськ: Прикарп. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2019. – 76 с.

Методичні вказівки до проходження навчальної практики складені у відповідності до Закону України “Про вищу освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII, що діє з 28.09.2017, наказу Міністерства освіти України «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» № 93 від 08.04.1993 р., робочих навчальних планів підготовки студентів спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія) і 014.15 Середня освіта (Природничі науки), робочої програми педагогічної практики для студентів спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія) IV курс, робочої програми педагогічної практики для підготовки магістрів спеціальності 014.15 Середня освіта (природничі науки) III курси і призначені для студентів напрямків підготовки бакалаврів і магістрів всіх форм навчання; містять основні положення по організації та проходженню педагогічної практики, а також вимоги, що висуваються до написання та захисту звіту за підсумком педагогічної практики.

Рецензенти: завідувач кафедри професійної освіти та інноваційних технологій Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук, доцент Джус О.В.
доцент кафедри хімії середовища та хімічної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат хімічних наук Лучкевич Є.Р.

Розглянуто на засіданні кафедри хімії середовища та хімічної освіти протокол № 2 від «3» жовтня 2019 р.
Завідувач кафедри _____ к.х.н., доц. Тарас Т.М.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Науково-методичною радою Факультету природничих наук. протокол № _____ від «_____» _____ 2019 р.
Голова комісії _____, _____.

Зміст

Вступ.....	4
1. Мета і завдання педагогічної практики.....	6
2. Організація і керівництво практикою.....	14
3. Підведення підсумків практики.....	20

4. Підготовка звітної документації за підсумками педагогічної практики.....	23
4.1. Письмовий звіт.....	23
4.2. Індивідуальний план – щоденник навчально-виховної роботи студента практиканта.....	30
4.3. Поурочний план.....	32
4.4. Проект.....	42
4.5. Виховний захід.....	48
4.6. Позакласний захід.....	48
4.7. Звіт по науково-дослідній роботі студента-практиканта або реферат на науково-методичну тему.....	50
4.8. Психологічне дослідження.....	55
Психолого-педагогічна характеристика учня.....	55
Характеристика колективу класу.....	59
4.9. Характеристика студента-практиканта.....	60
Список рекомендованої літератури.....	62
Додаток А	67
Додаток Б	68
Додаток В	69
Додаток Г	70
Додаток Ґ	71
Додаток Д	72
Додаток Е	73
Додаток Є	74
Додаток Ж	75
Додаток З	76
Список використаної літератури	77

ВСТУП

В Національній доктрині розвитку освіта визначена стратегічною основою розвитку особистості, суспільства, нації і держави. Тому, підготовка педагогічних працівників є центральним завданням модернізації освіти, провідним принципом державної освітньої політики.

Важливою складовою частиною професійної підготовки педагогічних кадрів в університеті є організація та успішне проведення педагогічної практики, яка є обов'язковою складовою навчального процесу. Під час проходження педагогічної практики студент має можливість ознайомитись з нормативно-правовою базою закладу загальної середньої освіти (статутом, правилами внутрішнього розпорядку, локальними положеннями, освітніми програмами, робочими навчальними планами, посадовими обов'язками вчителя-предметника, завідувача кабінетом та класного керівника), перевірити і поглибити теоретичні знання з фахових і психолого-педагогічних дисциплін, методики виховної роботи, закріпити їх на практиці, набути нові практичні вміння і навички як вчитель-предметник та класний керівник, сформувати потребу в самоосвіті, систематичному засвоєнні й поповненні знань, удосконаленні своїх педагогічних умінь, а також переконатися у правильності вибору майбутньої професії.

В зв'язку з цим необхідно розробити систему проведення педагогічної практики, яка формує у майбутніх викладачів уміння і навички виконання функцій вчителя-предметника та класного керівника в сучасних умовах.

Ефективність педагогічної практики визначається її теоретичною обґрунтованістю, навчальним і виховним характером, комплексним підходом до її змісту і організації, систематичністю і наступністю.

Досвід організації і проведення педагогічної практики студентів факультету показує, що для кращого виконання студентами програми практики важливе значення має конкретизація педагогічної практики з урахуванням специфічних особливостей підготовки вчителів хімії, фізики, біології, екології та природознавства, а також класних керівників в сучасних умовах.

Метою даних методичних рекомендацій є сприяння вдосконаленню змісту і організації педагогічної практики, підвищення її ролі у формуванні особистості викладача у відповідності із завданнями, поставленими у Національній доктрині розвитку освіти.

В методичних рекомендаціях, окрім розробленої системи роботи студента-практиканта як вчителя-предметника і класного керівника подано обов'язки керівників практики, схеми вивчення та аналізу відвіданих уроків, узагальнення передового педагогічного досвіду.

Інструктивно-методичні матеріали, підготовлені викладачами кафедри хімії середовища та хімічної освіти, включають нормативно-правові та професійно-методичні матеріали, які допоможуть студенту у виконанні головних завдань практики.

Матеріали будуть корисними також для керівників педагогічної практики, викладачів, адміністрації закладів освіти та вчителів, які опікуються практикантами на місцях.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Педагогічну практику студенти IV курсу освітнього рівня (далі ОР) «бакалавр» і I-II курсів ОР «магістр» 014.15 Середня освіта (природничі науки) проходять у закладах загальної середньої освіти (гімназіях, ліцеях), а також у середніх та вищих професійно-технічних закладах освіти, де здійснюють повноцінну професійну освітню діяльність.

Мета практики – підготувати студентів до виконання функцій вчителя, викладача хімії, фізики, біології, завідувача кабінетом та класного керівника, закріпити знання з фахових та психолого-педагогічних дисциплін, методики викладання природничих дисциплін та виховної роботи, набуті та закріпити педагогічні уміння та навички.

Власне педагогічна практика є доброю нагодою для апробації та усвідомлення своїх професійних можливостей, для планування шляхів до особистісного та професійного самовдосконалення, розвитку якостей та навиків для подальшої діяльності. Вона сприяє корекції і формуванню адекватної самооцінки в питаннях підготовленості до здійснення освітнього процесу, до співпраці у вчительському колективі, налагодження партнерських стосунків з батьками учнів, громадськістю.

Завданнями практики є:

1. Навчити студентів самостійно і творчо використовувати на практиці набуті теоретичні знання з педагогіки, психології, методики викладання хімії, фізики, біології та спеціальних дисциплін.

2. Практично ознайомити практикантів з ходом освітнього процесу шляхом роботи з різною документацією: освітніми програмами, робочими навчальними планами закладу, календарно-тематичними та поурочними планами вчителя, вимогами до ведення класних журналів, журналів індивідуального навчання та позаурочної діяльності, записами в журналах інструктажів з охорони праці та безпеки життєдіяльності, зошитами учнів тощо.

3. Ознайомити студентів з передовим педагогічним досвідом викладання природничих дисциплін в базових закладах загальної середньої

освіти, навчитися його аналізувати, узагальнювати та використовувати в процесі проведення уроків та позакласних заходів.

4. Сформувати в студентів вміння та навички пошуку, підбору літератури з питань професійної діяльності.

5. Навчити студента самостійно планувати і проводити навчальні заняття з дисциплін природничого спрямування з використанням різноманітних методів і прийомів, засобів, форм роботи на уроці з метою досягнення максимальної ефективності освітнього процесу.

Метою самостійної навчальної діяльності є:

- систематизувати та закріпити отримані теоретичні знання і практичні уміння;
- поглибити і розширити теоретичні знання;
- сформувати уміння використовувати довідкову документацію і спеціальну літературу;
- розвинути пізнавальні здібності і активності студентів: творчу ініціативу, відповідальність та організованість;
- сформувати самостійне мислення, здібність до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації;
- розвинути дослідницькі уміння.

Самостійна робота може бути реалізована наступним чином:

- безпосередньо в процесі аудиторних занять – на лекціях, практичних і семінарських заняттях, при виконанні лабораторних робіт;
- в контакті з фаховим методистом та вчителем-предметником поза рамками розкладу – на консультаціях за навчальними питаннями, в ході творчих контактів, при виконанні індивідуальних завдань і т.д.;
- в бібліотеці, вдома, в гуртожитку, на кафедрі при виконанні студентом навчальних і творчих завдань.

Самостійна робота студентів може відбуватись як в аудиторії, так і за її межами. Чітке планування свого робочого часу і відпочинку є необхідною умовою

для успішної самостійної роботи. Студенту слід приділяти 8 годин свого часу щоденній навчальній роботі, тобто при 5 годинах аудиторних занять, самостійній роботі необхідно відводити 3 години.

Питома вага самостійної роботи становить 40 – 50% від часу, передбаченого для вивчення окремої дисципліни. Таким чином, студент повинен вміти планувати, виконувати, контролювати свою роботу.

6. Навчити технології проведення позакласних і позашкільних занять з хімії, фізики та біології, звернувши увагу на вироблення вмінь керівництва експериментальною діяльністю учнів.

7. Ознайомити з системою виховної роботи в закладі освіти, обов'язками класного керівника, взаємовідносинами між учнівським колективом та вчителями, видами планів роботи у закладі освіти.

8. Практично ознайомити з системою проведення педрад, методичних об'єднань вчителів-предметників і класних керівників, конференцій, науковопрактичних семінарів, нарад класних керівників і загально-шкільних зборів.

9. Ознайомити з передовим педагогічним досвідом кращих класних керівників даного закладу освіти.

10. Сформувати вміння та навички здійснення науково-дослідницької роботи.

11. Ознайомити з посадовими обов'язками завідувача кабінетом, положенням про кабінет та керівництвом роботою лаборанта.

В результаті проходження педагогічної практики студенти повинні знати:

- нормативну документацію вчителя природничих наук;
- освітні програми та навчально-методичний матеріал з курсів фізики, хімії, біології та природничих наук;
- практичні методи, прийоми та засоби педагогічної діяльності в закладах середньої освіти;

- перспективне та поточне планування навчально-виховного процесу в школі;

- сучасні освітні технології, що використовуються в процесі навчання природничих наук.

Вміти:

- реалізовувати дидактичні принципи, методи і форми навчання природничих наук;

- організовувати колектив учнів;

- розробляти поурочні плани;

- ефективно використовувати різні методологічні прийоми, форми і засоби, що активують пізнавальну діяльність учня;

- вивчати особливості школярів та колективу учнів для діагностики і передбачення їх розвитку та виховання;

- визначати конкретні навчально-виховні заходи, виходячи з цілей навчання та виховання учнів з врахуванням вікових та соціально-психологічних особливостей колективу;

- здійснювати перспективне та поточне планування педагогічної діяльності, складати предметні та виховні календарні плани;

- використовувати найефективніші форми, методи, прийоми і засоби для керівництва навчально-пізнавальною діяльністю учнів (ставити та розв'язувати освітньо-виховні завдання, обгрунтовано вибирати і застосовувати форми, методи та прийоми навчання, засоби наочності та технічні засоби навчання, здійснювати міжпредметні зв'язки, узагальнювати та систематизувати знання учнів);

- проводити виховну роботу з учнями на уроках хімії, фізики, біології та позакласну роботу, спрямовану на забезпечення компетентнісного підходу до освітнього процесу;

- аналізувати уроки і позакласні заходи, відбирати і узагальнювати ефективні методи та прийоми навчально-виховної діяльності, організовувати та

проводити педагогічний експеримент, аналізувати його результати та робити висновки;

➤ відстоювати свою думку, переконувати, відповідати на запитання, володіти основами ораторського мистецтва;

➤ проводити громадську роботу серед батьків та громадськості тощо.

Сформувати (набути) наступні компетенції:

Соціально-особистісні:

➤ толерантність до різних ідей;

➤ креативність, здатність до системного мислення;

➤ адаптивність і комунікабельність;

➤ наполегливість у досягненні мети; ➤ здатність до критики й самокритики; ➤ здатність до навчання теорії і практики.

Інструментальні:

➤ навички управління інформацією.

Професійні:

➤ здатність і готовність спрямувати дії на розв'язання складних непередбачуваних задач і проблем дослідницьких і практичних задач;

➤ здатність до організації пошуку способів виконання педагогічних та наукових дій за зразком або алгоритмом;

➤ здатність виконувати наукові, професійні завдання в групі під керівництвом лідера, готовність до виконання встановлених в групі (команді) правил, етикету, такту взаємовідносин, вимог до дисципліни, планування та управління часом;

➤ здатність і готовність аналізувати та моделювати застосування педагогічних знань у повсякденному житті та у широкому діапазоні можливих місць роботи;

➤ здатність приймати участь у роботі інтернаціональних, міжнародних груп, команд і вміти спілкуватися іноземною мовою. Дотримуватись етичних норм поведінки, принципів професійних чеснот у виконанні спільної колективної праці;

➤ готовність використовувати сучасні методи і технології наукової комунікації українською та іноземними мовами у дослідницькій діяльності.

Таким чином, сучасний вчитель дисциплін природничого спрямування повинен:

➤ бездоганно знати шкільний курс хімії, фізики та біології, вміти критично оцінювати його науковий рівень відповідно до стану сучасної науки і сучасного виробництва, давати чітку й обґрунтовану методичну характеристику діючої програми і підручників;

➤ бездоганно володіти спеціальною лексикою вищезгаданих предметів, знати сучасну номенклатуру, методи й прийоми навчання учнів наукової мови й вироблення в них уміння користуватися нею в навчальному процесі;

➤ впевнено володіти методикою і технікою експерименту, вміти організовувати робочі місця учнів, формувати у них експериментальні уміння і навички;

➤ володіти методикою розв'язування і правильного оформлення розв'язків розрахункових та експериментальних задач;

➤ вміти відбирати відомості про сучасні досягнення науки і промисловості для кожного етапу навчання і дидактично адаптувати їх з урахуванням принципів науковості й доступності, вікових особливостей учнів та відносно різних типів середніх навчальних закладів;

➤ вміти розмежовувати в навчальному матеріалі основний і другорядний, визначати важкі для засвоєння питання і шляхи подолання труднощів;

➤ вміти організовувати відповідно до сучасних дидактичних вимог усі види навчальної роботи учнів, формувати у них інтелектуальні, предметні та організаційно-пізнавальні вміння та навички;

➤ вміти використовувати уроки різних типів, визначати мету і завдання уроку, складати його план, відбирати й розташовувати у певній послідовності навчальний матеріал, доцільно обирати прийоми, форми і методи діяльності

вчителя і учнів, оптимально поєднувати слово з експериментом та ілюстративним матеріалом;

➤ вміти поєднувати політехнічну освіту, трудове виховання і профорієнтацію учнів;

➤ вміти виявляти, встановлювати і розкривати внутрішньопредметні та міжпредметні зв'язки, оцінювати їх пізнавальне значення у процесі формування наукового світогляду і розвитку природничого та наукового мислення учнів;

➤ вміти здійснювати тематичне і поурочне планування навчального матеріалу, усіх видів позакласної роботи з хімії, фізики, біології та інших дисциплін природничого спрямування;

➤ вміти розробляти дидактичні матеріали: тексти контрольних робіт, вправи і завдання, інструкції для лабораторних дослідів і практичних занять, розрахункові й експериментальні задачі за темами шкільного курсу, комбіновані кількісні та якісні задачі для шкільних хімічних олімпіад;

➤ вміло використовувати в навчальному процесі технічні засоби навчання, вміти підбирати е-підручники до різних тем програми у поєднанні з експериментом та іншими засобами наочності;

➤ володіти основними прийомами педагогічної графіки, вміти зарисовувати лабораторний посуд, прилади та їх деталі;

➤ вміти самостійно готувати наочність для кабінету хімії, фізики та біології, а також допомагати учням у їх виготовленні;

➤ здійснювати диференційований підхід до навчання, вміти цілеспрямовано спостерігати за діяльністю учнів, слухати, аналізувати й оцінювати їх відповіді і навчальні досягнення за чотирма рівнями обізнаності (компетентності) та 12-бальною шкалою, а саме:

початковий рівень обізнаності – учень впізнає деякі хімічні об'єкти і може назвати їх на побутовому рівні (1 бал); знає деякі хімічні об'єкти і може розпізнати їх серед інших за зовнішніми ознаками (2 бали); має фрагментарні уявлення з предмету вивчення, обізнаний з деякими хімічними поняттями (3 бали); середній

рівень обізнаності – учень знає окремі факти, що стосуються хімічних об'єктів, може відтворювати їх за допомогою вчителя (4 бали); відтворює навчальний матеріал за допомогою вчителя та вміє описувати деякі хімічні об'єкти за певними ознаками (5 балів); самостійно відтворює навчальний матеріал, вміє порівнювати і класифікувати хімічні об'єкти, володіє деякими експериментальними вміннями, дотримується правил безпечного поводження в хімічному кабінеті (6 балів); достатній рівень обізнаності – учень самостійно і логічно відтворює навчальний матеріал, виявляє розуміння основних хімічних теорій і фактів, вміє наводити приклади на підтвердження цього (7 балів); володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, вміє аналізувати надану інформацію і робити висновки (8 балів); володіє навчальним матеріалом і застосовує знання в нестандартних ситуаціях, вміє узагальнювати і систематизувати надану інформацію, має сформовані експериментальні вміння і може проводити хімічний експеримент на основі інструкції (9 балів); вищий рівень обізнаності – учень володіє набутими знаннями і використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно використовує інформацію згідно з поставленою метою (10 балів); володіє глибокими і міцними знаннями з предмету, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, вміє знаходити джерела інформації та аналізувати її (11 балів); має глибокі і міцні знання, творчо використовує їх у нестандартних ситуаціях, вміє самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, має сформовані експериментальні навички і може самостійно проводити хімічний експеримент, може надати допомогу в разі невмілого поводження з речовинами (12 балів).

- знати основні методичні посібники й опрацьовувати періодичну літературу з методики навчання хімії, фізики, біології та екології;
- володіти літературною мовою і добре поставленим голосом.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

1. У відповідності до навчального плану педагогічна практика проводиться на IV курсі ОР «бакалавр» 014.06 Середня освіта (Хімія) і I-II курсах ОР «магістр» 014.15 Середня освіта (природничі науки) під керівництвом факультетських і кафедральних методистів, представників кафедр педагогіки імені Богдана Ступарика, загальної та клінічної психології. Тривалість практики 4 тижні у VIII семестрі у студентів ОР «бакалавр» і 4 тижні в II і III семестрі у студентів ОР «магістр».

Під час першого тижня так званої “пасивної практики” проводиться ознайомлення з закладом освіти, вивчення особливостей освітнього процесу в ньому.

Практиканти спілкуються з адміністрацією закладу, вчителем, класним керівником, відвідують уроки вчителів, аналізують їх, обговорюють і засвоюють способи та види планування освітнього процесу і виховної роботи; вивчають клас (групу), до якої вони прикріплені; ознайомлюються зі специфікою роботи в інклюзивному класі (за наявності); працюють над складанням поурочного плану першого уроку, а також виконують завдання, що зазначені в програмі практики.

В період “пасивної практики” студенти:

- вивчають розташування закладу освіти в мікрорайоні (селі), його режим роботи, приміщення, структурні підрозділи, програму розвитку, завдання, традиції, ознайомлюються з офіційною веб-сторінкою;

- знайомляться з кабінетами хімії, фізики та біології, їх обладнанням з метою ефективного використання в освітньому процесі;

- знайомляться з органами управління закладом освіти, їх структурою, вивчають зміст та організацію роботи педагогічної ради, методичних об'єднань вчителів, батьківського та учнівського комітетів;

- ознайомлюються з обов'язками і організацією роботи директора, заступника директора з навчально-виховної роботи, педагога-організатора, практичного психолога, соціального педагога, чергового вчителя, умовами їх роботи;

- ознайомлюються з системою виховної роботи, планами виховної роботи закладу освіти, класного керівника, методичних об'єднань, гуртків, секцій;
- вивчають документацію: класний журнал, журнали інструктажів з охорони праці та безпеки життєдіяльності, особові справи учнів; спостерігають за учнями під час уроків і позанавчальних занять (заходів);
- знайомляться з активом класу, окремими учнями, проводять бесіди з учнями та їх батьками на предмет вивчення режиму та умов навчання дітей в сім'ї;
- відвідують всі заходи, які проводяться в школі та в прикріпленому класі;
- складають і погоджують індивідуальний план навчально-виховної роботи вчителя-предметника і план роботи класного керівника та затверджують його в методистів із спеціальності і виховної роботи;
- вивчають стан популяризації педагогіки та освітнього процесу серед населення, форми зв'язку закладу освіти з виробничими організаціями міста (району).

В період «пасивної» практики студент повинен відвідувати всі уроки в прикріпленому класі та виховні заходи, які проводять вчителі-предметники або класний керівник.

В наступні тижні так званої «активної практики» студенти самостійно проводять уроки, працюють помічником класного керівника, здійснюють позакласну роботу з природничих дисциплін під керівництвом вчителя та методиста з фаху, проводять за планом класного керівника виховні заходи.

2. За час практики студенти IV курсу ОР «бакалавр» 014.06 Середня освіта (Хімія) проводять не менше 6 уроків хімії в присутності вчителя-предметника, а також самостійно готують і проводять 4 залікових уроки різних типів в закріплених класах (один з них в інклюзивному класі (за наявності)), виконують з учнями задалегіть підготовлений проект природничої тематики та проводять 2 виховних заходи, один з яких є заліковим. Студенти I-II

курсів ОР «магістр» 014.15 Середня освіта (природничі науки) проводять 6 залікових уроків: 2 з хімії, 2 з фізики, 2 з біології (один з них в інклюзивному класі (за наявності)), виконують з учнями заздалегіть підготовлений проект природничої тематики та проводять 2 виховних заходи, один з яких є заліковим.

3. Розподіл студентів на практику проводить факультетський керівник з врахуванням замовлень на підготовку студентів. Дозвіл на проходження педпрактики за місцем проживання або роботи студент одержує у декана факультету.

4. Керівництво практикою здійснюють досвідчені викладачі кафедр факультету, а також директори та заступники закладів освіти, вчителі-предметники і класні керівники бази практики.

5. Відповідальність за організацію педагогічної практики покладається на деканат факультету. Навчально-методичне керівництво і виконання програми забезпечують відповідні кафедри або предметні (циклові) комісії. Загальну організацію та контроль за її виконанням в університеті здійснює керівник практики – завідуючий відділом практики.

Бази практик в особі їх перших керівників разом з факультетським керівником та груповими методистами також несуть відповідальність за організацію, якість і результати практики студентів.

7. Груповий методист від кафедри хімії середовища та хімічної освіти здійснює безпосереднє керівництво педагогічною практикою на місці. В його обов'язки входить:

- попереднє знайомство з базою педагогічної практики та організація зустрічі з адміністрацією закладу освіти і студентами;
- участь в настановчій та підсумковій конференціях студентів;

-
- розподіл студентів по класах, вибір теми пробних і залікових уроків згідно навчальної програми, затвердження індивідуальних планів роботи студентів та контроль за їх виконанням;
- організація відвідування студентами уроків хімії, фізики та біології в різних класах та їх аналіз, знайомство практикантів з досвідом роботи вчителів; консультування практикантів з метою їх підготовки до самостійних уроків з хімії, фізики та біології і позакласних заходів (спільно з вчителями допомагає підібрати дидактичний матеріал);
- відвідування уроків і позакласних заходів, що проводять студенти, їх обговорення та оцінювання;
- організація участі практикантів в позакласній роботі, роботі шкільної методичної комісії вчителів природничих дисциплін;
- систематичний контроль за веденням студентами форм звітності; збирання звітних матеріалів, прийом заліку і виставлення студентам оцінки за практику;
- після закінчення практики складає звіт про роботу своєї групи і здає факультетському керівнику-методисту разом із звітною документацією студентів.

8. Обов'язки безпосередніх керівників, призначених базами практики:

- прийняти студентів на практику згідно з календарним планом;
- призначити наказом директора закладу освіти вчителів, викладачів для безпосереднього керівництва практикою;
- провести вступний та первинний інструктаж з охорони праці зі студентами;
- створити необхідні умови для виконання студентами програми практики;
- забезпечити студентам умови безпечної роботи;
- надати студентам-практикантам і керівникам практики можливість користуватись лабораторіями, кабінетами, бібліотекою (технічною та іншою літературою, необхідною для виконання програми практики);

➤ забезпечити облік виходів на роботу студентів-практикантів (про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку повідомляти вищий навчальний заклад);

➤ після закінчення практики дати характеристику на кожного студента-практиканта, в котрій відобразити якість виконуваної ним роботи.

9. Студент при проходженні практики зобов'язаний:

- до початку практики отримати від керівника практики консультацію щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, і вказівки її керівника;
- проводити свою діяльність згідно з вимогами Статуту закладу;
- виконувати правила внутрішнього розпорядку закладу освіти, розпорядження адміністрації, вчителів цього закладу та керівників практики;
- працювати в закладі освіти не менше п'яти днів на тиждень; один день на тиждень закріплюється за студентом для самостійної роботи, це відповідно фіксується в розкладі студента-практиканта;
- повинен бути у закладі освіти щоденно протягом шести годин, з них не менше трьох годин працювати з учнями;
- своєчасно і акуратно оформити всю документацію, передбачену програмою практики, старанно готувати конспекти уроків та інших занять, якісно виконувати всі види робіт;
- відвідувати всі уроки, позакласні та позашкільні заняття (заходи), які проводять колеги-практиканти, з наступним їх аналізом у щоденнику;
- вести систематичне спостереження за учнями класу і окремим учнем з метою написання психолого-педагогічної характеристики на учня і на колектив класу;
- спираючись на актив класу, залучати всіх учнів до проведення виховних заходів в класі, а окремих учнів – до загальношкільних заходів, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості;
- разом з класним керівником регулярно проводити в класі бесіди з питань патріотичного, духовно-морального, правового, статевого, екологічного, естетичного та інших аспектів виховання, виховні години;
- заздалегіть підготувати і провести з учнями проект природничого спрямування;

➤ задалегіть самостійно підготувати і провести в класі два виховних заходи (один з яких заліковий);

задалегіть самостійно підготувати і провести з учнями позакласний захід природничого спрямування;

➤ обов'язково взяти участь у засіданні педагогічної ради, під час якої обговорюються і затверджуються результати педагогічної практики;

➤ протягом трьох днів після закінчення практики повинен здати відповідну документацію на кафедру.

Студент має право:

➤ вносити пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу, організації педагогічної практики, брати участь у конференціях та нарадах;

➤ одержувати консультації вчителя та методиста з усіх питань проведення педагогічної практики;

➤ користуватися бібліотекою закладу освіти, навчальними кабінетами, посібниками, дидактичним матеріалом.

У випадку порушень правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, Статуту закладу, в якому студент проходить практику, або невиконання ним розпоряджень адміністрації чи керівників практики, пов'язаних з проходженням практики, студент може бути відкликаний з практики, після чого в університеті розглядається питання його поведінки.

10. При направленні на базу практики кількох студентів наказом по університету призначається староста, в обов'язки якого входить:

➤ ведення обліку відвідування практикантами закладу освіти, проведених кожним студентом уроків, позакласних та виховних заходів (дата, тема уроку чи позакласного виховного заходу, оцінка, підписи вчителя і методиста);

➤ перевірка ведення документації студентами та виконання

практикантами правил внутрішнього розпорядку закладу освіти;

- - збір матеріалів для виставки з педпрактики;
  - забезпечення участі студентів у проведенні загальношкільних масових позакласних заходів.

3. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Кафедрою хімії середовища та хімічної освіти, а також кафедрою педагогіки імені Богдана Ступарика і кафедрою загальної та клінічної психології затверджено наступний перелік документів, які має оформити студент-практикант за результатами проходження педагогічної практики:

1. Письмовий звіт про виконання програми практики, який підписаний студентом-практикантом, підписаний та оцінений безпосередньо керівником практики освітнього закладу, в якому проходила практика, та завірений директором даного освітнього закладу. Звіт має містити відомості про виконання всіх розділів програми практики, відповіді на опорні запитання, висновки, пропозиції, список використаної літератури (закріпленої до тексту) та відповіді на запитання анкети.

2. Індивідуальний план – щоденник навчально-виховної роботи.

3. Поурочні плани 4 залікових уроків (студенти IV курсу ОР «бакалавр» 014.06 Середня освіта (Хімія)) і 6 залікових уроків (2 з хімії, 2 з фізики, 2 з біології) (студенти I-II курсів ОР «магістр» 014.15 Середня освіта (Природничі науки)).

4. План заздалегіть підготовленого проекту з допуском вчителя-предметника до його проведення згідно плану та оцінкою, яку виставляють після аналізу його проведення вчитель-предметник та методист кафедри хімії середовища та хімічної освіти.

5. План виховного заходу (на патріотичну, етичну, моральну тематику) з допуском класного керівника до його проведення згідно плану та оцінкою, яку виставляють після аналізу його проведення класний керівник та методист кафедри загальної та соціальної педагогіки.

6. План позакласного заходу (на природничу тематику) з допуском класного керівника до його проведення згідно плану та оцінкою, яку виставляють після аналізу його проведення класний керівник та методист кафедри хімії середовища та хімічної освіти.

7. Реферат на науково-методичну тему чи матеріали науково-дослідної роботи.

8. Результати психологічного дослідження, включно з психологопедагогічною характеристикою учня та психолого-педагогічною характеристикою колективу класу, завізованими шкільним психологом.

9. Характеристику студента-практиканта, завірену директором бази практики.

Роботу студента під час практики аналізують та оцінюють вчителі-предметники та класні керівники від бази практики, фахові методисти з кафедри хімії середовища та хімічної освіти, кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика, кафедри загальної та клінічної психології.

Навчальна робота студента під час практики оцінюється вчителями-предметниками та методистами кафедри хімії середовища та хімічної освіти (кількість відвіданих уроків і якість їх аналізу; якість підготовки плану-конспекту уроків та їх науково-педагогічного обґрунтування; кількість та якість проведених уроків; якість наочності), а також класним керівником та фаховим методистом з кафедри хімії середовища та хімічної освіти (оцінка участі в позакласній роботі; якість підготовки плану-конспекту позакласного заходу та його науково-педагогічного обґрунтування; якість проведеного позакласного заходу; якість наочності).

Виховна робота студента під час практики (якість складання плану виховної роботи в класі на період педагогічної практики; якість розробки, оформлення та проведення виховних залікових заходів) оцінюється класним керівником та фаховим методистом з кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика.

Психологічне завдання (характер і обсяг спостереження, самостійність у виборі методики і оцінок спостережень, вміння оперувати психологічними поняттями і апаратом психологічного дослідження в конкретних умовах даного соціуму учнів і колективу класу) оцінюється методистом кафедри загальної та клінічної психології.

Загальна оцінка за педагогічну практику виставляється факультетським керівником від кафедри хімії середовища та хімічної освіти на підставі всіх вищевказаних оцінок, вивчення їм всієї звітної документації студента та захисту звіту студента перед комісією під час звітної конференції за підсумками педагогічної практики.

Звіт практики захищається студентом перед комісією, призначеною завідувачем кафедри. До складу комісії входять керівники практики від факультету та викладачі кафедр, що викладали студентам спеціальні дисципліни.

Комісія приймає залік у студентів протягом перших десяти днів семестру після завершення практики. Оцінка за практику вноситься в заліковоекзаменаційну відомість та залікову книжку за підписом керівника практики.

Оцінку «відмінно» отримує практикант, який отримав відмінні оцінки за проведені ним уроки (заняття) (допускається одна-дві оцінки «добре», якщо ними оцінені перші заняття, а наступні – «відмінно»), брав активну участь у виховній, позакласній та суспільній роботі класу і закладу освіти в цілому, а також підготував звітну документацію згідно затверджених вимог та з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Оцінку «добре» отримує практикант, який має хороші оцінки за проведені уроки й позакласні та виховні заходи при належному оформленні звітних матеріалів з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Оцінку "задовільно" отримує практикант, який має задовільні оцінки за проведені уроки та неналежно оформив звітну документацію.

Оцінка студента за практику враховується стипендіальною комісією при визначенні розміру стипендії разом з його оцінками за результатами підсумкового контролю.

Студент, який не виконав програму практики з поважних причин (хвороба, перебування на стажуванні за кордоном тощо) проходить практику разом зі студентами заочного навчання з даної спеціальності (згідно наказу по університету).

Студент, який не виконав програму практики з незрозумілих причин і отримав незадовільний відгук на базі практики або незадовільну оцінку під час складання заліку, направляється на практику повторно або відраховується з навчального закладу.

Підсумки практики обговорюються на засіданні фахової кафедри, а загальні підсумки практики підводяться на раді факультету.

Заключним етапом підведення підсумків педагогічної практики є підсумкова науково-методична конференція. Вона проводиться через 10 днів після закінчення практики. Мета конференції – обмін досвідом з навчально-виховної роботи на практиці. На ній розглядаються наступні питання:

- інформація групових методистів, старост груп і окремих студентів про хід і результати практики;
- виступи студентів з повідомленнями про оригінальні результати науково-методичних досліджень, проведених в період практики;
- обговорення звітів та результатів педпрактики.

До заключної конференції студенти готують підбірку кращих індивідуальних планів – щоденників, поурочних планів та планів позакласних заходів, рефератів з науково-дослідної тематики, фото, саморобні прилади та установки, що ілюструють роботу студентів на практиці.

4. ПІДГОТОВКА ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ЗА ПІДСУМКАМИ ПРАКТИКИ

Студент-практикант за результатами проходження педагогічної практики зобов'язаний підготувати звітну документацію (перелік було зазначено вище

(п.3)), підшити її в папку та здати старшому лаборанту кафедри хімії середовища та хімічної освіти за три дні до захисту педагогічної практики.

4.1. Письмовий звіт

Титульний лист до письмового звіту про виконання програми практики необхідно оформити згідно Додатка А, текст основного документу звіту оформляти згідно наведених нижче вимог.

4.1.1. Загальні вимоги

Оформлення звіту має бути виконане в друкованому вигляді з використанням текстових редакторів. При цьому повинні бути дотримані наступні вимоги:

поля: праве – 15 мм; ліве –
–25 мм; верхнє –
15 мм; нижнє – 15
мм;

розмір букв – кегль - 12; колір
шрифту – чорний; інтервал
між рядками – 1,5.

Застосування шрифтів різної гарнітури для акцентування уваги на певних термінах і визначеннях не дозволяється. Помилки, описки і графічні неточності допускається виправляти підчищенням або зафарбуванням коректором з нанесенням на тому ж місці виправленого тексту чорною пастою рукописним способом.

Найменування структурних елементів «Зміст», «Список використаних джерел» і «Додатки» є заголовками відповідних елементів звіту і записуються посередині сторінки малими літерами, починаючи з великої літери без крапки в кінці, без підкреслення.

4.1.2. Рубрикація

Основна частина звіту ділиться на розділи, підрозділи, пункти і підпункти, які слід нумерувати арабськими цифрами і записувати з абзацного відступу. Розділи повинні мати порядкову нумерацію в межах всього тексту, за винятком додатків. Номер підрозділу включає номер розділу і порядковий номер підрозділу, розділені крапкою. Після номерів розділу, підрозділу, пункту і підпункту перед їх заголовками або текстом крапку не ставлять.

4.1.3. Заголовки

Заголовки повинні чітко і коротко відображати зміст розділу та підрозділу. Заголовки мають тільки розділи та підрозділи. Пункти і підпункти заголовків не мають.

Друк заголовків розділів і підрозділів – з абзацного відступу, малими літерами, починаючи з великої, без крапки в кінці.

Забороняються в заголовках:

- перенесення слів;
- скорочення слів;
- застосування абревіатур.

Якщо заголовок розміщується в нижній частині сторінки, то після нього повинно бути не менше двох рядків тексту. В іншому випадку, заголовок і текст переносяться на наступну сторінку.

4.1.4. Перерахування

Якщо в звіті необхідно використати перерахування, перелік записується з абзацного відступу з малої літери. Перед початком перерахуванням ставиться двокрапка. Перед кожним рядком перерахування слід ставити арабську цифру. Для другого рівня перерахувань необхідно використовувати арабські цифри, після яких ставиться крапка. Якщо текст перерахування містить дві і більше рядків, то другий і наступний рядки починаються без абзацного відступу відповідного рівня.

4.1.5. Нумерація сторінок

Сторінки слід нумерувати арабськими цифрами, дотримуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту, включаючи Додатки. Номер сторінки проставляють у центрі нижньої частини листа без крапки.

Титульний аркуш включають до загальної нумерації сторінок. Номер на титульному аркуші не ставиться.

Кожен структурний елемент (Вступ, Список використаних джерел, Додатки, а також розділи основної частини) слід починати з нового аркуша (сторінки).

4.1.6. Ілюстрації

Ілюстрації (креслення, графіки, схеми, комп'ютерні роздруківки, діаграми) розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації можуть бути в комп'ютерному виконанні, в тому числі і кольорові. На всі ілюстрації мають бути посилання в тексті.

Ілюстрації нумерують арабськими цифрами наскрізною нумерацією. Порядковий номер рисунка і його назва проставляються під рисунком посередині рядка із зазначенням слова «Рисунок», номера і найменування рисунка (наприклад, Рисунок 1).

Ілюстрації кожного додатка позначають окремою нумерацією арабськими цифрами з додаванням перед цифрою позначення додатка, наприклад, «Рисунок А.3».

4.1.7. Таблиці

Назва таблиці повинна відображати її зміст, бути точною і короткою. Назву таблиці слід поміщати над таблицею зліва, з абзацного відступу в один рядок з її номером через крапку. Наприклад, «Таблиця 1. Показники якості води». Другий рядок назви таблиці починається під великою літерою першого рядка.

Розташовується таблиця безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше або на наступній сторінці. Приклад посилання на таблицю в тексті із зазначенням її номера: «... показано в таблиці 2».

Нумерація таблиць в основному тексті – арабськими цифрами наскрізною нумерацією. Нумерація таблиць в Додатку – окрема нумерація в кожному додатку арабськими цифрами з додаванням перед цифрою літерного позначення додатка, наприклад, «Таблиця В.1».

При перенесенні таблиць зі сторінки на сторінку слово «Таблиця» і її номер вказують один раз зліва над першою частиною таблиці, над іншими частинами з абзацного відступу слід писати «Продовження таблиці» і вказати її номер. Наприклад, «Продовження таблиці 1».

Заголовки граф і рядків таблиці слід писати з великої літери в однині, а підзаголовки граф – з малої літери, якщо вони складають одне речення із заголовком, або з великої літери, якщо вони мають самостійне значення. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять.

За необхідності в таблиці можна використовувати менший розмір шрифту, ніж в тексті.

4.1.8. Список використаних джерел

Бібліографічний опис використаних джерел слід виконувати відповідно ДСТУ 8302:2015, із зазначенням тільки обов'язкових елементів.

Відомості про джерела в Списку використаних джерел слід розташовувати в порядку появи посилань на джерела в тексті основного документу, нумерувати арабськими цифрами і друкувати з абзацного відступу.

Посилання на використані джерела слід наводити в тексті документу в квадратних дужках, наприклад: «відповідно [9, с. 77]».

4.1.9. Додатки

Додаток оформляють як продовження основного документу на наступних його сторінках або у вигляді самостійного документа.

В тексті основного документу на всі додатки повинні бути посилання, наприклад, «... наведені в Додатку А». Додатки позначають і мають у своєму розпорядженні в порядку посилань на них у тексті.

Кожен Додаток слід починати з нової сторінки із зазначенням зверху посередині сторінки слова «Додаток» і заголовку, який записують симетрично до тексту з великої літери окремим рядком.

Додатки позначають великими літерами українського алфавіту, починаючи з А. Після слова «Додаток» ставиться буква, що позначає його послідовність. Якщо в документі один додаток, він позначається «Додаток А».

Текст кожного додатка, при необхідності, може бути розділений на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, які нумерують в межах кожного додатка. Перед номером розділу, підрозділу, пункту і підпункту ставиться позначення цього додатка, наприклад, «А.3», «А.3.1», «А.3.1.1», «А.3.1.1.1».

Додатки повинні мати спільну з іншою частиною документу наскрізну нумерацію сторінок.

4.1.10. Опорні запитання для написання звіту про проходження педагогічної практики.

На допомогу в написанні звіту про проходження педагогічної практики методистами кафедр був розроблений перлік опорних запитань, відповіді на які має містити звіт.

1. Виконання плану педагогічної практики. Які відхилення від плану мали місце, чому, що зроблено понад план, особливості практики?
2. Які основні дидактичні завдання вирішувались в період практики? Які отримано результати?
3. Скільки відвідано уроків у вчителів хімії та з інших предметів у закріпленому класі? Відмітити результати відвідування.
4. Скільки уроків відвідано у студентів-практикантів?

5. Кількість проведених уроків. Які уроки вважаєте найвдалішими, на яких виникали труднощі, чому?

6. Як враховувався і використовувався передовий досвід роботи вчителів закладу освіти (елементи проблемного навчання, дослідницькі методи роботи, технічні засоби навчання, тощо)? Наведіть конкретні приклади. Чи Ви отримали задоволення від цієї роботи, які при цьому Ви зустріли труднощі?

7. Участь у проведенні та перевірці контрольних, лабораторних, самостійних робіт; форми цих робіт та результати.

8. Які використовували типи уроків при проведенні власних уроків? Які уроки проходили найвдаліше? Які викликали труднощі? Чому?

9. Проведення занять з відстаючими учнями; результати цих занять.

10. Які наочні посібники використано для проведення уроків, які саморобні прилади виготовлені своїми силами?

11. Які основні виховні завдання вирішувались в період практики? Назвіть принципи, методи та форми, які були використані в системі виховної роботи з даним учнівським колективом для розв'язання виховних завдань?

12. Які навчально-виховні завдання Ви ставите перед собою на майбутнє? Які вміння і навички Ви набули в процесі практики?

13. Як реалізується в закладі освіти компетентнісний, індивідуальний та диференційований підходи до учнів класу? Індивідуальна та інклюзивна робота з учнями, її аналіз і результати.

14. Яку виховну роботу провели в класі? Чи брали участь у зустрічах з батьками, відвідували учнів вдома? Яка специфіка цієї роботи?

15. Науково-дослідна та методична робота в період практики. Яка надана допомога Вам з боку адміністрації закладу освіти, вчителів хімії, фізики, біології, класного керівника, методистів університету?

16. Висновки і пропозиції університету і закладу освіти, де проходив практику студент: думка практиканта про організацію і проведення практики, допомогу і контроль з боку представників закладу освіти і керівників

педагогічної практики з пропозиціями чи побажаннями щодо дальшого її вдосконалення.

4.1.11. Анкета

Також до звіту необхідно додати відповіді на запитання запропонованої нижче анкети, що допоможе вдосконалити процес проведення практики та підвищить якість одержаних знань, умінь та навичок.

1. Що Вам сподобалось чи не сподобалося в процесі проведення практики?
2. Як Ви ставитесь до майбутньої роботи в закладі освіти?
3. Чи відразу Вам вдалося знайти контакт з учнями, які труднощі при цьому Ви відчували?
4. Чи допоміг Вам досвід навчання в університеті в роботі з учнями?
5. Що Ви вважаєте головним в підготовці вчителя-предметника в стінах університету?
6. Які питання, що виникли в процесі практики, не розкриті на лекціях, практичних, лабораторних роботах?
7. Що необхідно змінити в курсі лекцій з методики викладання природничих дисциплін?
8. Які Ваші пропозиції з вдосконалення семінарських і лабораторних робіт?
9. Що Ви вважаєте головним в підготовці уроку природничого спрямування?
10. Які методи і форми проведення уроку Ви будете використовувати на практиці найчастіше? Чому?
11. З якими новими формами роботи Ви познайомились на практиці?
12. Що в педагогічній діяльності Ви вважаєте найскладнішим?

13. Брак яких знань з психолого-педагогічних дисциплін Ви відчули під час проходження педагогічної практики?

14. Яку практичну допомогу Ви хотіли б отримати на випускному курсі перед початком педагогічної практики від методиста кафедри загальної і соціальної педагогіки?

15. Як Ви оцінюєте свою педагогічну діяльність з колективом класу? Чи сприяла Ваша діяльність більшому згуртуванню колективу класу?

16. Наскільки, на Ваш погляд, була ефективна індивідуальна робота з педагогічно занедбаними учнями, обдарованими та здібними особистостями?

17. Що, на Ваш погляд, необхідно змінити в системі виховної роботи класного керівника, адміністрації закладу освіти з метою виховання всебічно розвиненої гармонійної особистості, яка була б підготовлена до життя та праці в суспільстві?

18. Що особисто для себе Ви взяли під час проходження педагогічної практики?

19. Що необхідно змінити в організації та проведенні педагогічної практики?

20. Вкажіть Ваші конкретні пропозиції щодо подальшого вдосконалення проходження педагогічної практики наступним студентам.

4.2. Індивідуальний план – щоденник навчально-виховної роботи студента практиканта

Індивідуальний план навчально-виховної роботи студента-практиканта складається ним під час проходження так званої “пасивної практики” та оформляється згідно з Додатком В.

Індивідуальний план рекомендовано складати з:

➤ адміністрацією закладу освіти на підставі ознайомлення зі статутом закладу, режимом його роботи, правилами внутрішнього розпорядку, освітніми програмами, робочими навчальними планами закладу;

- вчителем-предметником на основі розкладу уроків та позаурочної діяльності, календарно-тематичних та поурочних планів, вимог до ведення інструктажів з охорони праці та безпеки життєдіяльності;

- класним керівником, на основі вивчення плану роботи закладу, плану виховної роботи класного керівника, документації класу (особових справ учнів та класного журналу), а також спостережень за учнями на уроці та в позакласній роботі.

Індивідуальний план студент складає на весь період практики, і у ньому має бути відображено планування роботи вчителя-предметника та класного керівника з корективами студента.

Студент-практикант фіксує спочатку завдання керівників практики, визначену тему науково-методичного дослідження з метою підбору матеріалів до написання в майбутньому курсової, бакалаврської чи магістерської роботи, а також планує відвідування уроків і позакласних заходів вчителів і своїх колег, проведення власних уроків з хімії, фізики, біології, позакласних занять і виховних заходів з учнями свого класу та інклюзивного класу (за наявності), проектна робота з учнями, участь в загальношкільних заходах, якщо вони проводяться в цей час. Так, наприклад, це може бути відзначення Дня людей похилого віку, Дня працівника освіти, урочистості з приводу святкування Покрови та УПА, Шевченківських свят та ін.

Також в індивідуальному плані відображається робота з батьківською громадськістю класу та закладу освіти, наприклад, виступи, якщо вони намічені під час проходження практики студентами, індивідуальні бесіди з батьками учнів класу в закладі освіти чи вдома на прохання класного керівника тощо.

Після оформлення власне індивідуального плану, студент наводить наступну інформацію:

- список учнів класу, до якого прикріплений студент;

- розклад дзвінків у закладі освіти;
- розклад уроків вчителя-предметника і уроків у прикріпленому класі;
- розклад уроків студента-практиканта;
- графік уроків студентів-практикантів усієї групи;
- графік занять гуртків та факультативів з фаху;
- графік позакласних заходів;
- план загальношкільних виховних заходів в період практики;
- план роботи класного керівника на період практики студента;

В індивідуальному плані – щоденнику студент-практикант фіксує всі відвідані, проведені заняття, тобто облікує щоденну навчально-виховну діяльність, висловлює власні спостереження, враження від своєї діяльності та роботи адміністрації закладу освіти, вчителя-предметника та класного керівника.

Студент фіксує не тільки відвідування уроків, предметних гуртків, виховних заходів, але й робить їх аналіз, визначає принципи, методи та форми роботи під час цих занять, засоби, які використовували педагоги для активізації пізнавальної діяльності учнів, їх мислення, творчого розвитку. Також записує відвідування засідань педагогічної ради закладу освіти, методичних об'єднань класних керівників, вчителів-предметників, якщо їх проводили під час практики студентів.

В індивідуальному плані – щоденнику студент записує щоденну підготовку до проведення навчальної і виховної діяльності в класі, надання індивідуальної допомоги окремим учням з питань підвищення якості їх знань з хімії, фізики, біології, а також фіксує індивідуальну роботу з педагогічно занедбаними, ізольованими від колективу класу учнями, яких виокремлює за результатами соціометричних спостережень, аналізує свої уроки з відгуками про них вчителя-предметника, методиста з фаху та своїх товарищів.

Психолого-педагогічні спостереження за учнями класу з наступним аналізом і записами в щоденнику стимулюють студентів до поглиблення знань з

психолого-педагогічних дисциплін, підвищують рівень їх загальної культури, сприяють виявленню прогалин в їх знаннях, дисциплінують самих студентів.

Також студенти записують підбір матеріалів до методичних і педагогічних семінарів, які проводяться в закладі освіти під час їх практики з метою написання виступів, рефератів за тематикою семінарів.

Титульний лист індивідуального плану – щоденника практиканта необхідно оформити згідно з Додатком Б.

4.3. Поурочний план

4.3.1. Методика підготовки і проведення уроків

Першим етапом підготовки вчителя до уроків є ознайомлення з уже вивченим учнями навчальним матеріалом з предмету на основі календарнотематичного планування вчителя та підручника, визначення місця, мети та завдань даного уроку у розрізі теми, яка вивчається, та навчального курсу в цілому; планування навчального матеріалу.

Вчителі дисциплін природничого спрямування (хімії, фізики, біології, географії та екології), як і всі вчителі-предметники, складають календарні і поурочні плани. Молодим вчителям доцільно складати розширені поурочні плани, вказавши в них тему, мету, ключові компетентності, тип уроку, а також обладнання і наочність.

Підготовка до уроку вимагає його попереднього моделювання, прогнозування дій вчителя і учнів.

Для побудови структури будь-якого типу сучасного компетентнісно спрямованого уроку рекомендується користуватися таким алгоритмом дій:

- спочатку треба створити ядро (основу) уроку, яке включає ті елементи (етапи уроку), які вирішують основну освітню мету уроку;
- конкретизація загальної мети (цілі) уроку – визначення предметної та ключової (ключових) компетентностей до конкретного уроку;

➤ поділ змісту виучуваної теми на навчальні ситуації в залежності від його структури – теоретичні знання, знання способів діяльності, знання в дії або вміння тощо;

➤ формування вибір методів, прийомів навчання відповідних цільовим завданням за їх дидактичними функціями (засвоєння, формування, узагальнення) та змісту навчального матеріалу (теоретичний, емпіричний чи практичний);

➤ вибір форм організації освітньої діяльності учнів (індивідуальна, самостійна, парна, групова, фронтальна чи їх оптимальне поєднання) відповідно змісту, методам, прийомам роботи;

➤ це ядро добудувати зверху (перевірка домашнього завдання, актуалізація опорних знань, мотивація освітньої діяльності, повідомлення теми, мети, завдань уроку) і знизу (підбиття підсумків уроку, рефлексія, повідомлення домашнього завдання) постійними компонентами, тобто такими, що переходять з уроку в урок.

Незважаючи на повну автономію та академічну свободу вчителя, педагог зобов'язаний на уроці дотримуватися цілого ряду вимог.

Вимоги до структури уроку включають:

➤ чітко визначені цілі та завдання уроку;

➤ визначення типу уроку, органічний зв'язок всіх частин уроку;

➤ зв'язок уроку з попереднім уроком і закласти перспективу на наступний урок;

➤ вибір оптимальних, виходячи із цілей і завдань уроку, методів вивчення і закріплення нового матеріалу;

➤ оптимальність домашнього завдання (форма, обсяг, запис у щоденнику, облік індивідуальних особливостей і т. д.).

Вимоги до підготовки та організації уроку припускають:

- підготовку та використання демонстраційного і роздавального матеріалу;
- можливість для учнів одержувати частину завдань самостійно під керівництвом педагога;
- використовувати контроль і самоконтроль учнів у процесі виконання навчальних завдань; перевірку і самоперевірку після виконання ними завдання;
- при підготовці виділити складні моменти нової теми, продумати методику їхнього пояснення.

Вимоги до змісту уроку і процесу навчання включають:

- урок повинен сприяти розвитку пізнавальних процесів в учнів (сприйняттю, пам'яті, уваги, мислення, мовлення);
- формувати якості особистості школярів (дисциплінованість, акуратність, ініціативність і т. д.);
- урок повинен сприяти мотиву позитивного відношення учнів до навчання.

Вимоги до техніки проведення уроку припускають:

- певний ритм і темп уроку оптимальний для учнів класу;
- сприятливий психологічний клімат на уроці (взаємна доброзичливість, готовність учителя прийти на допомогу учневі і т. д.);
- взаємне співробітництво вчителя й учнів, педагогічний такт;
- використання різних видів діяльності учнів, підтримувати інтерес до уроку.

Правила розв'язання задач компетентнісної освіти, які варто пам'ятати при проведенні уроків.

➤
➤ Головним є не предмет, якому ви навчаєте, а особистість, яку ви формуєте. Не предмет формує особистість, а вчитель своєю діяльністю, пов'язаною з вивченням предмета.

На виховання активності не шкодуйте ні часу, ні зусиль, оскільки сьогоденній активний учень – завтрашній активний член суспільства.

➤ Ставте учнів у ситуації, котрі вимагають виявлення та пояснення розбіжностей між фактами, що спостерігаються, та наявним знанням.

➤ Допомагайте учням оволодіти найпродуктивнішими методами навчально-пізнавальної діяльності, навчайте їх вчитися.

➤ Слід якомога частіше використовувати питання «чому?», щоб навчити мислити та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, які є обов'язковою умовою розвивального навчання.

➤ Пам'ятайте, що насправді знає не той, хто переказує, а той, хто застосовує на практиці.

➤ Привчайте учнів думати та діяти самостійно. Поступово відходьте від механічних переказів, дослівного відтворення.

➤ Творче мислення розвивайте всебічним аналізом проблем, пізнавальні задачі розв'язуйте кількома способами, частіше практикуйте творчі завдання.

➤ Вчителі предметів природничого спрямування (не тільки мови і літератури) мають слідкувати за способом та формою висловлення думки учнів.

➤ Слід частіше показувати учням перспективи їх навчання.

➤ Використовуйте схеми, плани для забезпечення засвоєння системи знань.

➤ Оскільки міцність запам'ятовування інформації, що засвоєна у вигляді логічних структур, є вищою, ніж міцність розрізнених знань, закріплювати слід ті знання, що подані у цілісних логічних структурах.

➤ У значних блоках інформації легше встановлюються логічні зв'язки, чіткіше простежується головна думка, котру легше виділити й показати учням.

➤ У процесі навчання обов'язково враховуйте індивідуальні особливості кожного учня, об'єднуйте в диференційовані підгрупи учнів з однаковим рівнем.

Вивчайте і враховуйте життєвий досвід учнів, їх інтереси, особливості розвитку.

➤ Будьте обізнаними з останніми науковими досягненнями із свого предмета.

➤ Заохочуйте дослідницьку роботу школярів. Знайдіть можливості ознайомити їх із технікою експериментальної роботи, алгоритмами розв'язання винахідницьких задач, обробкою першоджерел і довідкових матеріалів.

➤ Суспільно-історичною практикою доводьте необхідність наукових знань, які вивчаються в школі. Навчайте так, щоб учень розумів, що навчання є для нього життєвою необхідністю.

➤ Пояснюйте школярам, що кожна людина знайде своє місце в житті, якщо навчиться всьому, що необхідно для реалізації її життєвих планів.

Підготовча робота до уроку передбачає:

1. Визначення навчальних, розвивальних та виховних завдань уроку. Урок покликаний забезпечити високий рівень навченості, а також цілеспрямоване виховання та розвиток кожного учня.

Враховуючи специфіку предметів природничого спрямування студентпрактикант повинен передбачати і політехнічні завдання: зв'язок навчального матеріалу з питаннями прискорення науково-технічного прогресу, з

➤ екологічними проблемами сьогодення, практичне застосування даного матеріалу, формування загальнотехнічних умінь, профорієнтаційні заходи.

Слід продумати і завдання, пов'язані з гуманізацією викладання природничих дисциплін: розкриття гуманістичного змісту предмету, використання загальнокультурного, естетичного матеріалу; виховання учнів на історико-науковому, краєзнавчому матеріалі та матеріалі економічного й екологічного змісту, який розкривається при вивченні запланованої теми.

2. Правильний підбір і конкретизацію змісту навчання, здійснення генерації навчального матеріалу навколо провідних ідей, теорій; визначення обсягу матеріалу, який буде вивчатись; виділення основного, доповнення змісту підручника додатковими матеріалами, питаннями, які б дозволили в повній мірі розв'язати поставлені перед уроком завдання; визначення змісту і

характеру домашнього завдання. На уроках хімії, фізики та біології вивчення матеріалу повинно здійснюватись на основі експерименту, який допомагає учням зрозуміти теорію, що вивчається, і озброює їх практичними вміннями і навичками.

3. Доцільний вибір типу і структури уроку, які відповідають освітнім програмам закладу освіти та визначаються, в першу чергу, поставленими перед ним дидактичними завданнями, обсягом і складністю даного матеріалу, рівнем підготовки класу. Доцільно здійснювати тематичне планування типів уроків, що дає можливість передбачати всі необхідні складові для якісного засвоєння певної теми програми і формування узагальнених навчальних вмінь та прийомів розумової діяльності (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та систематизація тощо).

4. Оптимальний вибір методів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, засобів навчання; поєднання різних форм навчальної роботи, здійснення диференціації та індивідуалізації навчання. Поруч з поширеною фронтальною, слід продумати застосування індивідуальної та групової форм навчання, які дають можливість здійснити диференційований підхід до навчання учнів. З цією метою треба вивчити рівень сформованості інтелектуальних та навчальних умінь і навчальної працездатності учнів. За цими критеріями можна виділити вищі, високі, середні, низькі і найнижчі можливості учнів.

Спираючись на ці знання, студент-практикант може підготувати для окремих учнів завдання відповідної складності, продумати рівень потрібної їм допомоги, визначити напрям роботи, в якому необхідно працювати з класом для підвищення можливостей учнів, розвитку і формування особистості кожного з них.

Під час педагогічної практики студенти повинні вчитися робити висновки і узагальнення наприкінці подачі нового матеріалу: визначати зміст, місце, форми і обсяг навчальної інформації для закріплення.

Домашнє завдання дається вчителем своєчасно, обов'язково до дзвінка, головне чітко наголосити, які саме визначення, формули мають вивчити учні, на

які питання скласти план відповіді тощо. Корисно давати диференційовані домашні завдання.

Закінчувати урок треба своєчасно, не затримуючи учнів на перерву.

Поурочний план необхідно оформити згідно з Додатком Г.

4.3.2. Схема аналізу уроку
Схема самоаналізу уроку.

1. Яке місце уроку в темі, розділі курсу? Як він пов'язаний з попередньо вивченим матеріалом, на що спирається? Як цей урок «працює» на наступні уроки? В чому специфіка цього уроку? Який його тип?

2. Характеристику реальних можливостей учнів. Які особливості учнів були враховані при плануванні даного уроку?

3. Які завдання вирішувались на уроці: (навчальні, виховні, задачі розвитку). Чи була забезпечена їх комплексність, взаємозв'язок? Які завдання були головними? Як враховані в завданнях особливості класу та окремих груп школярів?

4. Чому обрана структура уроку була раціональною для розв'язування цих завдань? Чи раціонально на уроці виділено місце для опитування, вивчення нового матеріалу, закріплення, домашнього завдання і т.д.? Чи раціональним був розподіл часу на окремі етапи уроку? Чи логічно пов'язані етапи уроку між собою?

5. На якому змісті (на яких поняттях, ідеях, положеннях, фактах) робився основний акцент на уроці і чому? Чи було виділено головне, суттєве?

6. Який набір методів навчання було обрано для розкриття нового матеріалу? Обґрунтувати вибір методів навчання.

7. Яке поєднання форм навчання було обрано для розкриття нового матеріалу і чому? Чи необхідним був диференційований підхід до учнів? Як він здійснювався (чому саме так)?

8. Як був організований контроль засвоєння знань, умінь і навичок? В яких формах і якими методами здійснювався? Чому?

9. Як використовувався навчальний кабінет, засоби навчання? Чому?
10. За рахунок чого забезпечувалася працездатність школярів протягом уроку?
11. За рахунок чого на уроці підтримувалася доброзичлива психологічна атмосфера, спілкування? Як було реалізовано виховний вплив особистості вчителя?
12. Як і за рахунок чого забезпечувалося раціональне використання часу та попередження перевантаження школярів на уроці (і в домашній роботі)?
13. Які були задумані запасні методичні «кроки» на випадок непередбаченої ситуації?
14. Чи вдалося повністю реалізувати поставлені завдання? Якщо не вдалося, то чому? Коли планується виконати нереалізоване?

Головні завдання аналізу уроку – встановлення навчально-виховних результатів діяльності вчителя і учнів. Урок можна вважати ефективним, коли під час його проведення забезпечується досягнення мети та виконання всіх запланованих навчальних, розвивальних та виховних завдань, увага учнів концентрується на основних провідних ідеях, а навчання ведеться таким чином, що при цьому формуються та розвиваються навчальні та пізнавальні інтереси учнів.

Аналізуючи урок, треба мати на увазі, що при цьому повинні бути розкриті як його позитивні, так і негативні сторони. В процесі спостереження уроку треба фіксувати якомога більшу кількість відомостей, що відносяться до різних сторін уроку. З цією метою, сторінку, на якій ведуться записи про урок, розділяють вертикально на дві частини: неповну (три чверті) для фіксації фактів по ходу уроку, і четверту частину сторінки – для записів своїх зауважень.

Обговорення уроку рекомендується починати з самооцінки студентом свого уроку. Тому перше слово надається практиканту, який проводив урок. Потім по черзі виступають студенти, які були присутні на уроці і вчитель. Останнє слово для своїх зауважень і підведення підсумків обговорення має методист. Він оцінює урок і оголошує оцінку.

При обговоренні уроків ведеться протокол, який зберігається у старости групи.

Аналіз компетентнісного уроку проводять за наступною схемою:

I. Організаційний модуль: своєчасний прихід учнів і практикантів в клас, готовність учнів і класного приміщення до уроку, організація учнів (мобілізація їх уваги, вимоги до підготовки робочих місць тощо).

Модуль вступного повторення (перевірка домашнього завдання, актуалізація опорних знань учнів): зміст і методи перевірки знань, вмінь і навичок учнів; запитання для фронтального і індивідуального опитування, самостійних робіт, завдання диференційованого характеру; якість відповідей учнів і їх оцінка; охопленість класу перевіркою, підведення підсумків перевірки домашнього завдання; визначення рівня попередньої підготовленості учнів, що стосується теми, рівень актуалізації знань, що потрібні для введення нового матеріалу та активізації мислення учнів.

Модуль вивчення нового матеріалу (зміст і методика вивчення нового матеріалу): тема і зміст усного викладу вчителем навчального матеріалу; формування вміння виділяти головне, аналізувати, конспектувати, порівнювати, зіставляти; методи вивчення нового матеріалу: пояснення, розповідь, бесіда, фронтальна бесіда, коментоване читання тексту підручника, робота з підручником з метою первинного сприймання і засвоєння матеріалу, проблемна лекція, лекція, самостійна робота учнів на уроці, постановка проблемних питань, пізнавальних задач перед учнями, семінар-практикум, дискусія, робота з книгою, посібниками, схемами, таблицями, рисунками, моделями, демонстрація презентацій; наочність на уроці: демонстрація дослідів учителем, фронтальні досліді учнів, мультимедійна подача матеріалу, схеми і малюнки на дошці, таблиці, демонстрація матеріалу з елементами доповненої реальності та ін.; активізація пізнавальної діяльності учнів, способи підтримання інтересу і уваги учнів на окремих етапах; залучення учнів до творчої роботи з метою сприймання і осмислення нового матеріалу; застосування його на практиці; наявність зв'язку

між новим матеріалом і попереднім, методика обліку знань учнів в процесі вивчення нового матеріалу.

Модуль практики (закріплення нових знань на уроці): зміст і методика закріплення вивченого матеріалу; способи використання знань в різних ситуаціях, осмислення зв'язку теорії з явищами навколишнього середовища; методи навчання: практичні роботи, розв'язування завдань за зразком, метод коментування, робота з підручником та різними джерелами інформації, вправи і самостійні роботи диференційованого характеру.

Модуль спостереження і діагностики: підтримка безперервного зворотнього зв'язку, своєчасне одержання інформації про успішність просування у навчанні всіх учнів, спостереження за процесом засвоєння та застосування знань, умінь і навичок, здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів.

Модуль домашньої роботи (завдання додому): зміст і методика виконання домашнього завдання; обсяг, види домашнього завдання, проведення інструктажу щодо його виконання; оцінка змісту домашньої роботи (удосконалення, узагальнення, систематизація знань, умінь та навичок; розвиток самостійності та творчого мислення; формування вміння самостійно засвоювати окремі питання навчального матеріалу; наявність додаткових (індивідуальних) завдань окремим учням).

Модуль узагальнення і систематизації: методи узагальнення і систематизації знань, умінь і навичок; встановлення загальних зв'язків в матеріалі, що дозволяють побачити учням тему (розділ) в цілому; формування вміння застосовувати набуті знання під час розв'язування задач різного рівня складності та потреби до постійної самоосвіти, продуктивної творчої діяльності.

Модуль психологічного супроводу: оцінка розвитку пізнавальних процесів (пам'ять, увага, сприймання, мислення, мовлення, уява тощо) та математичних здібностей учнів, формування пізнавального інтересу та врахування психофізіологічних особливостей учнів у ході уроку, створення позитивно-емоційного настрою і психологічно комфортних умов, сприяння позитивному відношенню учнів до навчання.

Модуль рефлексія: підведення підсумку роботи на уроці.

II. Загальні висновки про урок: тип уроку, правильність вибору типу уроку, відповідно до його навчальних, виховних і розвиваючих цілей; відповідність структури уроку до його типу; дослідження дидактичної мети уроку; повнота, точність і правильність формування хімічних понять; цілеспрямованість, послідовність, доступність, логічний зв'язок частин уроку; роль і місце самостійної роботи учнів; загальний темп уроку; раціональне використання часу уроку на окремих його етапах, навчальна і виховна цінність уроку.

III. Оцінка дій практиканта на уроці: культура мови; педагогічна техніка під час викладання: голос, міміка, дикція, темп викладання; наявність педагогічного такту і авторитет; зовнішній вигляд практиканта; загальна оцінка уроку; поради практиканту.

4.4. Підготовка проекту

Метод проектів широко відомий і здавна використовується в світовій педагогічній практиці. Його мета індивідуалізувати процес навчання, дати можливість кожному учню навчатися в найзручнішому для нього режимі. За ним закріпилася слава найефективнішого методу навчання, особливо стосовно таких предметів, які передбачають практичну діяльність, проблемний підхід до навчання, дослідницькі методи.

В наш час метод проектів не втратив своєї актуальності, оскільки сучасний етап розвитку суспільства висуває особливі вимоги до освіти і ставить завдання навчати школярів самоосвіті, розвивати їх пізнавальні здібності, що і забезпечує метод проектів, який поступово завойовує провідні позиції і визнаний перспективним напрямком навчання в Україні.

Проекти відрізняються від регулярно відтвореного процесу тим, що мають одиничний життєвий цикл з фіксованими тимчасовими рамками початку і закінчення.

Технологія проектного навчання дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, створюючи сприятливі умови для одночасного залучення в нього учнів з

низьким рівнем навченості і успішних, шляхом одночасної диференціації як складності, обсягу індивідуального завдання, так і рівня управління при виконанні проекту.

Проектна діяльність учнів спрямована на формування самостійних дослідницьких умінь (постановка проблеми, збір і обробка інформації, проведення експерименту, аналіз отриманих результатів), сприяє розвитку творчих здібностей і критичного мислення, об'єднує знання, отримані в ході навчального процесу і долучає до конкретних життєво важливих проблем, підвищує мотивацію учнів до вивчення даної дисципліни та до навчання в цілому, вдосконалює комунікативні навички.

Метою проектного навчання є не формування суми знань, а формування вміння працювати з інформацією, здобувати знання і використовувати в конкретних прикладних ситуаціях. При реалізації методу проектів радикально змінюються роль і місце викладача в освітньому процесі. З «джерела знань» викладач перетворюється в організатора пізнавальної діяльності, консультанта і однодумця учня. Уміння користуватися методом проектів – показник високої кваліфікації вчителя, його прогресивної методики навчання і розвитку учнів.

Науковий керівник при реалізації проекту має грамотно сформулювати мету, завдання, визначити функції кожного з учасників проекту. Він має допомогти учням приступити до практичної реалізації проекту, а коли почнеться практична робота над проектом, коригувати, критикувати або заохочувати дії виконавців проекту, обговорювати проміжні результати, допомагати в скрутних ситуаціях.

Зразок оформлення приблизного плану міжпредметного проекту знаходиться в Додатку Г

Основні вимоги до проекту:

- наявність значущої в дослідницькому, творчому або соціальному плані проблеми;
- практична, теоретична або пізнавальна значущість передбачуваних

результатів;

- самостійна діяльність учнів;
- структурування змістової частини проекту (із зазначенням поетапних результатів).

Класифікація типів проектів:

- відповідно до домінуючої в проекті діяльності (дослідницька, пошукова, творча, прикладна і ін.);
- за характером предметно-змістовної частини проекту (монопроект, міжпредметний проект);
- за характером контактів (серед учасників одного класу (групи), різних класів (груп);
- за кількістю учасників проекту (індивідуальний, груповий); ➤ за тривалістю проекту (короткостроковий, довгостроковий).

Основні етапи роботи над проектом:

- підготовка;
- планування;
- дослідження;
- звіт про результати дослідження та представлення результатів виконання проекту;
- оцінка виконаної роботи.

Підготовка до проекту полягає у виборі теми і визначенні цілей проекту. В одних випадках тема проекту може висуватися вчителем з врахуванням навчальної ситуації зі свого предмету, інтересів і здібностей учнів. В інших тематика проектів може пропонуватися самими учнями, які орієнтуються при цьому на власні інтереси, не тільки чисто пізнавальні, але й творчі, прикладні.

Тематика проектів може стосуватися якогось теоретичного питання шкільної програми з метою поглиблення знань учнів з цього питання. Найчастіше, однак, теми проектів відносяться до якогось питання, актуального для практичного життя і разом з тим, вимагає залучення знань учнів не з одного

предмету, а з різних областей, творчого мислення та дослідницьких навичок. Таким чином досягається і цілком природна інтеграція знань.

І, звичайно, тема проекту повинна враховувати можливості (інтелектуальні, психологічні) і схильності потенційних виконавців.

Під час підготовки до проекту вчитель знайомить учнів зі змістом проектного підходу і мотивує їх, допомагає в постановці цілей, які формулюються виходячи з позначених потреб і відповідних можливостей. Варіанти вирішення проблеми продумує вчитель або учні разом з вчителем.

Для кращого усвідомлення учнями цілей і завдань проектної діяльності можна запропонувати їм відповіді на наступні запитання:

- що мене цікавить;
- чому мене це цікавить;
- чому це має бути цікаво іншим.

Етап обґрунтування та планування проекту починається з обґрунтування обраної теми (яка має зацікавити учнів, викликати бажання шукати інформацію, аналізувати та ділитися результатами) та завдань проекту, включає докладний опис необхідного продукту, що задовольняє поставленим цілям, і пошук засобів реалізації проекту. При плануванні формуються дослідницькі групи учнів, складається план дій, формулюються задачі, які розподіляються між учнями (або групами учнів), обговорюються методи дослідження, джерела інформації, визначаються способи представлення результатів (форма звіту), встановлюються критерії оцінки результатів. При цьому вчитель рекомендує лише необхідну літературу, а додаткову літературу з досліджуваної проблеми учні мають підібрати самі. В процесі планування вирішується питання необхідних ресурсів (матеріальних, інформаційних, фінансових, кваліфікаційних та ін.) і джерел їх отримання. Вчитель складає пам'ятки (індивідуальні завдання) кожному учню (або групі учнів) по організації самостійної роботи для досягнення бажаного результату, а якщо передбачений експеримент, то готує реактиви, прилади, обладнання. Саме чіткі, продумані інструкції та покроково розроблений план

наукової діяльності дозволить учням уникнути не бажаних помилок та розчаруватись в роботі.

В процесі реалізації проекту та в ході дослідження учні в групах або індивідуально ведуть самостійну роботу по структуруванню інформації, аналізують, зіставляють дані з різних джерел, оцінюють їх, складають схеми, таблиці, формують проблеми і визначають шляхи їх вирішення, проводять експеримент. На цьому етапі виконання проекту надзвичайно важливими є самостійність наукового пошуку і критичність сприйняття інформації. Саме самостійна робота дітей є найефективнішою, тому вчитель в ході виконання проекту стимулює самостійну пошукову діяльність учнів, координує їх роботу, організовує проведення експерименту, забезпечує техніку безпеки. При цьому допомога вчителя полягає не у наданні учням готових матеріалів, а в створенні умов для активної діяльності, необхідному консультуванні з тих чи інших проблем, щоб вчасно скерувати роботу в потрібне русло.

На етапі представлення результатів виконаного проекту важливо допомогти учням правильно це зробити, адже остаточне оформлення результатів дослідження – один з найважчих і найважливіших етапів роботи. Завдання цього етапу – представити отримані результати в такій формі, щоб вони були зрозумілі слухачам і переконливі для них.

Робота має бути написана грамотно і відповідати запропонованим вимогам, а результати дослідження – оформлені у вигляді чітких і зрозумілих висновків, що впливають із завдань.

План оформлення звіту.

1. Вступ (обґрунтування актуальності, визначення цілей, завдань, об'єкта, предмета, гіпотези дослідження).
2. Основна частина (літературний огляд, методика дослідження, опис дослідження).
3. Висновок (висновки і результати).
4. Список використаної літератури.

Підсумком роботи над проектом має стати короткий виступ (захист проекту), який має містити ті ж складові, що і письмовий звіт. На виступ, як правило, відводиться не більше 5-10 хвилин, які слід використовувати раціонально, викладаючи основні моменти роботи.

Мультимедійні засоби підсилюють змістовну частину проекту, допомагають сприйняттю найскладніших елементів теми проекту.

При оцінюванні проекту необхідно враховувати не тільки предметні знання і способи дій, але і особистісні якості (самостійність мислення, громадянська позиція тощо).

Під час оцінювання проекту необхідно враховувати наступні елементи:

- оригінальність ідеї, дослідницький підхід до зібраних і отриманих даних;
- повнота і достатність знань, необхідних для вирішення проблеми;
- послідовність і правильність етапів дій по досягненню цілей проекту;
- аргументація способів розв'язання завдань проекту;
- правильність оформлення роботи (вірно, зрозуміло, ясно, логічно, зручно для сприйняття, використання ілюстрацій тощо);
- презентація доповіді за темою проекту (послідовність, переконливість, використання спеціальної термінології, наявність наочності, в тому числі використання мультимедійних засобів); ➤ особиста зацікавленість учня.

Необхідною умовою освоєння учнями навичок проектної діяльності є обговорення того, що, як і чому вони робили, аналіз помилок і коригування способу дії.

Отже, під час роботи над проектом учень реалізує конкретний продукт, якому він сам надає цінність. В процесі проектної діяльності учень знаходиться у взаємодії з колективом і весь час вчиться виокремлювати проблему, визначати необхідний час на її розв'язання, логічно структурувати свої дії, знаходити

спільну мову з іншими, пояснювати свою точку зору, брати на себе відповідальність за успіх або невдачу проекту.

Під час виконання проекту учень зустрічається з різноманітними проблемами (вибір ролі в роботі над проектом, розподіл завдань, часу, співпраця тощо), але долаючи труднощі на своєму шляху набуває новий досвід, додаткові уміння і навички, які може використати в інших ситуаціях. Вчитель в методі проектів є організатором, який підтримує зацікавленість учня, але не нав'язує свої ідеї, а учень навчається, діючи, імпровізуючи та адаптуючись до умов роботи, що постійно змінюються завдяки взаємодіям в колективі.

Роль вчителя полягає в організації діяльності учнів, він може допомагати у вирішенні складних завдань, але основні труднощі учні долають самостійно, розвиваючи у собі здібності до адаптації, мобілізації та соціалізації.

Але не варто забувати, що метод проектів вимагає від вчителя витрат часу на індивідуальну роботу з кожним учнем за відсутності спеціально відведеного часу в ході навчальної діяльності, а також існує небезпека постановки нереального для учня завдання.

Учні, як правило, не завжди можуть вірно сформулювати мету та завдання, обрати оптимальні шляхи вирішення проблеми за наявності альтернативи, а також аргументувати свій вибір в об'єктивному оцінюванні результатів проекту. І, звичайно, додаткове навантаження на учня в зв'язку з виконанням проекту може призвести до порушення загального освітнього процесу.

Метод проектів не можна розглядати як один з альтернативних підходів до організації освітнього процесу (також як віртуальний лабораторний практикум або віртуальний демонстраційний експеримент вважати альтернативою лабораторного практикуму і реального демонстраційного експерименту). Його можна включати до освітнього процесу як додатковий засіб, що підвищує якість навчального процесу і сприяє розвитку особистісних якостей учнів.

4.5. План виховного заходу

В плані виховного заходу обов'язково повинні бути відображені тема, мета, обладнання, методи і прийоми виховної роботи, а також конкретний план заняття і повністю розкритий його зміст. В кінці додається список використаної студентом-практикантом науково-популярної і методичної літератури. Зразок оформлення плану виховного заходу знаходиться в Додатку Е. Схема аналізу заняття студента-практиканта з виховної роботи

Оцінка підготовчого етапу заняття.

1. Хто був ініціатором даного заняття і як воно готувалося? В чому проявлялася активність, самостійність і ініціатива учнів при підготовці заняття?

2. Чи вдалося в підготовчий період викликати в учнів розуміння необхідності і значимості даного заняття?

Хід заняття.

1. Наскільки переконливо, чітко і емоційно були розкриті перед учнями мета і завдання заняття?

2. Чи змістовно, цікаво і організовано проходило заняття?

3. Які знання набули учні під час заняття? Які соціальні почуття, настанови, переконання сформувались в них? До якої суспільно-корисної діяльності спонукало їх це заняття?

4. Які висновки зробили учні, яких результатів досягли під час і після заняття?

5. Як вплинуло заняття на взаємовідносини учнів? Наслідки заняття, які можуть чинити вплив на формування цілеспрямованості особистості, колективу?

6. Як впливає заняття на окремих учнів?

7. Яка допомога була надана студенту з боку класного керівника, заступника директора закладу з виховної роботи, методиста кафедри загальної і соціальної педагогіки при підготовці і проведенні даного заняття?

8. Методика роботи студента-практиканта, її відповідність виховній меті, віковим та індивідуальним особливостям учнів, рівню їх розвитку.

Загальна оцінка виховного заходу.

1. Наскільки вдалося досягнути поставленої мети?

2. Причини успіхів та невдач.
3. Аналіз використаної літератури.
4. Загальна оцінка виховної цінності проведеного заняття.
5. Психолого-педагогічні висновки і побажання студенту-практиканту.

4.6. План позакласного заходу

В плані позакласного заходу обов'язково повинні бути відображені тема, мета, обладнання, методи і прийоми роботи, а також конкретний план заняття і повністю розкритий його зміст. В кінці додається список використаної студентом-практикантом науково-популярної і методичної літератури. Оформити план-конспект позакласного заходу можна за зразком зазначеним в Додатку Д.

4.7. Науково-дослідна та науково-методична робота студентапрактиканта

4.7.1. Науково-дослідна робота студентів-практикантів

В наш час зростає потреба суспільства в творчих особистостях, що теоретично добре підготовані, володіють цілісним змістом освіти, який відображає цілісний реальний світ та мають практичні навички, що здобуваються в процесі науково-дослідної роботи.

Поняття фізики, хімії та біології, а також їх закони лежать в основі всього природознавства і багатьох галузей техніки. Оскільки сьогодні наука і освіта стали невіддільними, то наукова і науково-дослідна робота стала невід'ємною частиною навчальної роботи педагогів і студентів.

Під час проходження педагогічної практики студент здійснює підбір матеріалів до теми курсової, бакалаврської чи магістерської роботи з педагогіки чи методики викладання курсу природничих дисциплін.

В період практики студент-практикант має можливість здійснити перевірку своїх теоретичних узагальнень набутих в процесі попереднього навчання, а також:

- поряд з педагогічним спостереженням організувати найпростіший педагогічний експеримент, детально проаналізувати його і зробити відповідні висновки;
- виконати роботи експериментального характеру, пов'язані з вдосконаленням демонстраційного експерименту;
- зайнятися технічною творчістю з виготовлення саморобних приладів та обладнання, розширити можливості шкільного природничого експерименту;
- скласти картотеки кількісних та якісних експериментальних завдань, контрольних робіт і т.д.

Тему науково-дослідної роботи студент вибирає самостійно консультуючись з керівником практики (керівником курсової, бакалаврської чи магістерської роботи), користуючись поданою кафедрами тематикою.

Обравши тему студент:

- формулює мету і завдання роботи;
- визначає об'єкт і методи дослідження;
- знайомиться з літературою до даної теми;
- розробляє план роботи;
- встановлює контакт з вчителями, класним керівником бази практики.

Вивчивши літературу з обраної теми, студент знайомиться з досвідом роботи закладу освіти, проводить експериментальну роботу, аналізує і обробляє результати спостережень, робить відповідні висновки і практичні рекомендації про можливість впровадження результатів свого дослідження в освітній процес. За рішенням керівників педагогічної практики кращі роботи можуть бути рекомендовані до виступу на науковій студентській конференції, засіданнях методичних об'єднань вчителів дисциплін природничого циклу або класних

керівників, на засіданнях кафедр, а також використані при написанні бакалаврської чи магістерської роботи.

4.7.2. Орієнтовна тематика рефератів та науково-методичних досліджень

1. Формування основ наукового світогляду учнів у процесі вивчення природничих наук (на практичному матеріалі конкретного заходу).
2. Політехнічне навчання в процесі викладання природничих наук.
3. Прищеплення інтересу в учнів до вивчення природничих наук.
4. Про основні напрями взаємозв'язку хімії, фізики і біології.
5. Організація компетентнісного уроку хімії, фізики і біології.
6. Диференціація та індивідуалізація роботи учнів на уроках природничого спрямування.
7. Психолого-дидактичні умови формування в учнів хімічних, фізичних, а також біологічних понять.
8. Організація групової навчальної діяльності учнів на уроках дисциплін природничого циклу.
9. Організація пізнавальної діяльності учнів на сучасному уроці хімії, фізики та біології.
10. Формування експериментальних вмінь і навичок учнів в процесі вивчення дисциплін природничого циклу.
11. Організація самостійної роботи учнів з підручником на уроці хімії, фізики та біології.
12. Алгоритмічні прийоми розв'язування задач на матеріалі конкретного розділу з хімії, фізики та біології.
13. Експериментальні завдання в шкільному курсі хімії, фізики та біології.
14. Шляхи вдосконалення перевірки знань, умінь і навичок учнів з хімії, фізики та біології.
15. Програмована перевірка знань, навичок і умінь учнів з дисциплін природничого циклу (на дидактичному матеріалі окремого розділу).

16. Прийоми створення проблемних ситуацій під час вивчення дисциплін природничого циклу.
17. Дослідження ефективності використання технічних засобів навчання на уроках хімії, фізики та біології в умовах кабінетної системи.
18. Використання науково-популярної і художньої літератури при викладанні дисциплін природничого циклу.
19. Розробка сценарію вечора цікавої хімії, фізики та біології і апробація його в закладі освіти.
20. Методичний аналіз підручників з хімії, фізики та біології.
21. Використання комп'ютерної техніки в освітньому процесі при вивченні дисциплін природничого циклу.
22. Розвиток творчих і конструктивних здібностей учнів в процесі вивчення дисциплін природничого циклу.
23. Реалізація принципу історизму в освітньому процесі хімії, фізики та біології.
24. Формування узагальнених вмінь і навиків учнів у процесі вивчення дисциплін природничого циклу.
25. Активізація мислення учнів на уроках дисциплін природничого циклу.
26. Розробка рівневих задач для перевірки знань учнів з хімії, фізики та біології.
27. Екологічне виховання в процесі вивчення дисциплін природничого циклу.
28. Організація і методика проведення екскурсій з хімії, фізики та біології.
29. Методика проведення узагальнюючих лекцій з хімії, фізики та біології.
30. Особливості морального виховання учнів в сучасних умовах взаємовідносин і швидкого росту практицизму.

31. Виховання в учнів розумових потреб і гуманного ставлення до батьків, друзів та інших людей.
32. Моральні і духовні цінності сучасної молоді (школярів – віковий період за вибором студентів).
33. Педагогічні аспекти формування у старшокласників української національної духовності.
34. Українські народні пісні, перекази, традиції про роль і значення праці в житті людини.
35. Система роботи класного керівника в сучасній школі.
36. Методи дії, як чинник розвитку пізнавальних здібностей учня.
37. Спільна робота сім'ї, школи та громадськості в педагогічному процесі.
38. Психолого-педагогічні аспекти роботи класного керівника з важковиховуваними дітьми.
39. Виховний ідеал учнів національної школи України.
40. Загальнолюдські цінності у вихованні учнів.
41. Виховання громадянської культури учнів.
42. Національні духовні цінності у виховній системі школи.
43. Особливості роботи класного керівника – вчителя певного фаху.
44. Народні уявлення про основні чинники розвитку особистості.
45. Педагогічні основи налагодження взаємодії сім'ї та школи.
46. Педагогічні основи роботи з обдарованими дітьми.
47. Застосування вчителем різних організаційних форм навчання.
48. Дидактичні умови диференціації навчання на уроках.
49. Проблеми взаємовідносин батьків і дітей в сучасній сім'ї та шляхи їх розв'язання.
50. Організація самовиховання школярів і педагогічне керівництво цим процесом.
51. Психолого-педагогічні умови попередження наркоманії серед школярів.

52. Психолого-педагогічні умови попередження алкоголізму серед школярів.
53. Спільна робота класного керівника і вчителя-предметника по виявленню інтересів і здібностей учнів.
54. Формування світогляду при вивченні окремих навчальних предметів у школі.
55. Сім'я та школа – головні соціальні інститути виховання дітей.
  57. Розумове виховання школярів.
  58. Моральне виховання школярів.
  59. Трудове виховання школярів.
  60. Патріотичне виховання школярів.
  61. Статеве виховання школярів.
  62. Економічне виховання школярів.
  63. Екологічне виховання школярів.
  64. Правове виховання школярів.
  65. Естетичне виховання школярів.
  66. Фізичне виховання школярів.
  67. Позакласна і позашкільна виховна робота з школярами.
  68. Завдання, зміст, форми та облік роботи класного керівника.
  69. Організаційні форми роботи в школі.
  70. Порівняльна характеристика різних підходів до визначення закономірностей і принципів виховання.
    71. Різні підходи до класифікації методів навчання.
    72. Впровадження новітніх технологій навчання в сучасний освітній процес.
      73. Стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях.
      74. Ефективний зворотній зв'язок в роботі вчителя.
      75. Розвиток креативності учнів.
      76. Як навчити учня бути командним гравцем?
      77. Тренінг як активна форма навчання.

78. Коучингові технології в освітньому процесі.
79. Кейс-метод у навчанні.
80. Методи фасилітації у навчанні.

4.8. Психологічне дослідження

Зразок оформлення титульного аркуша до результатів психологічного дослідження знаходиться в Додатку Є.

4.8.1. Методика складання психолого-педагогічної характеристики учня

Нижче запропонована орієнтовна схема вивчення особистості учня.

Загальні відомості про учня:

- прізвище, ім'я, по-батькові;
- дата народження;
- назва навчального закладу
- загальний фізичний розвиток, стан здоров'я;

➤ склад сім'ї, її культурний рівень, взаємини в сім'ї, характер виховання в сім'ї, місце роботи батьків, режим життя дитини, спілкування поза школою.

Загальний рівень розвитку учня:

- культура мовлення, начитаність;
- особливості мислення, рівень абстрактного мислення (аналіз, синтез, виявлення причинних зв'язків та висновки тощо); ➤ спрямованість, інтереси, потреби, схильність;
- особливості характеру та темпераменту учня, індивідуальні реакції на події, вміння переключатися з однієї справи на іншу;
- особливості пам'яті та процесу запам'ятовування;
- тип інтелекту та професійні можливості;
- вольові якості, здатність до довготривалих трудових зусиль (ініціативність, самостійність, сміливість, впевненість у собі, самокритичність).

Ставлення до навчання, праці;

- успішність (рівень знань учня з предметів, з якого предмету вчиться найкраще);
- організованість і старанність у навчальній роботі, вміння працювати самостійно;
- інтерес до знань (зацікавлений чи ні, виявляє інтерес до окремих предметів);
- ставлення до елементів праці в школі (лабораторні роботи, чергування, підтримка чистоти в класі, на шкільному подвір'ї);
- увага учня на уроках, систематичність виконання домашніх завдань;
- ставлення до успіхів чи невдач у навчанні.

Дисциплінованість та навички культури поведінки:

- загальна характеристика поведінки (поводить себе спокійно, стримано чи не контролює своїх емоцій);

- виконання шкільного режиму (дотримується правил поведінки, порушує їх навмисно чи через недбалість; найтипівіші порушення дисципліни);
- виконання вимог і розпоряджень вчителів (виконує за першою вимогою, з бажанням чи примусово);
- чемність в спілкуванні з вчителями, іншими дорослими;
- володіння навичками культури поведінки (ставлення до себе та інших учнів, як молодих так і старших, до вчителів, батьків тощо).

Суспільна свідомість учня:

- ставлення до громадського життя колективу класу і школи (дорожить ним, байдужий, ставиться негативно);
- інтерес до громадського життя країни (цікавиться інформацією про події в країні і за кордоном):
- суспільна свідомість (світогляд учня, його ідеали);
- чи виконує громадські доручення, бере участь у діяльності органів самоуправління;
- чи виступає на зборах колективу класу, чи здатний висловлювати власну думку;
- активний чи байдужий в громадсько-корисній діяльності (чи вміє довести справу до кінця, захопити роботою інших, чи має організаційні навички).

Взаємостосунки з товаришами:

- становище в колективі (чи користується повагою й авторитетом серед однокласників, чим обумовлені відносини, що склалися);
- чи задоволений своїм статусом у колективі і яке б становище хотів зайняти;
- ставлення до однокласників (поважає чи байдужий до них; чи бувають конфлікти, їх причини);
- яку роль відіграє в житті класу (активний член колективу чи сторонній спостерігач).

Моральні цінності:

- відданість Батьківщині, дотримання Конституції України, повага до Національного прапора і Гімну;
- відданість демократичним цінностям – повага до гідності людини та її прав, свободи вибору;
- усвідомлення себе як громадянина Землі, турбота про екологічну безпеку і виживання людства;
- повага до інших національностей, расова терпимість, повага до інших народів та їх культур;
- відданість цінностям сім'ї, повага до батьків, до кожної людини;
- дотримання у взаєминах з людьми таких цінностей, як Турбота, Повага, Довіра, Відповідальність, Правдивість, Чесність, Принциповість; ➤ відчуття власної відповідальності за все, що відбувається навколо; ➤ політична культура та толерантність.

Висновки:

- дати рекомендації щодо подолання недоліків у поведінці учня.
- дати поради щодо вдосконалення шляхів формування особистості учня, які риси потрібно розвивати, як практично це здійснювати вихователю або шляхом самовиховання.

Звичайно, великий вплив на розвиток особистості учня чинить сім'я, тому ниже запропонована орієнтовна програма вивчення сім'ї.

- Склад сім'ї, діяльність батьків професійна і громадська, матеріальне становище сім'ї, умови життя і навчання дитини.
- Загальний культурний рівень батьків, їх педагогічна культура.
- Розпорядок і режим життя учня в сім'ї.
- Наявність та характер контролю батьків за навчанням і поведінкою учня.
- Моральний дух сім'ї, її моральні цінності та пріоритети.
- Характер взаємовідносин у сім'ї (між батьками, між дитиною і батьками).

-
- Ставлення батьків до виховних заходів у школі, зацікавленість у навчальних успіхах сина (дочки).

4.8.2. Методика вивчення колективу класу

Психолого-педагогічна характеристика колективу класу має включати наступні основні компоненти:

Загальні відомості про клас.

- Кількісний та віковий склад колективу, національність учнів.
- Ставлення учнів до навчання, успішність в класі.
- Загальний розвиток учнів, їх працездатність.
- Дисциплінованість, виконання доручень, свідомість учнів, традиції

класу.

Коротка характеристика здоров'я та фізичного розвитку учнів, опис санітарно-гігієнічного стану приміщення класу.

Згуртованість і організованість учнів класу.

➤ Ставлення учнів один до одного, терплячість і уважність один до одного, вміння допомогти іншому.

- Робота в класі органів громадського самоуправління.
- Наявність мікрогруп в класі. Чи є лідер колективу старостою в класі?
- Як співпрацюють лідери мікрогруп і актив класу?
- Ставлення учнів до відмінників, активу класу, невстигаючих,

порушників дисципліни, до однокласників з фізичними вадами.

- Чи немає в класі кругової поруки?
- Чи захищають учні членів свого колективу на перервах і поза школою?
- Чи переживають учні перемоги та невдачі свого класу?

Громадська думка в класі та характер товариських зв'язків у колективі класу.

➤ Рівень справедливості, об'єктивності в оцінюванні вчинків своїх однокласників та рівень самокритики в класі.

➤ Моральне обличчя класу (які вчинки однокласників схвалюються, а які засуджуються, яким чином і в яких формах виражається схвалення чи осуд, чи є різниця у висловлюваннях, обіцянках та діях учнів класу).

➤ Що об'єднує учнів класу (місце проживання, інтереси, спільне навчання, моральні та громадянські цінності тощо).

➤ Вимогливість один до одного, вміння бачити недоліки, толерантно вказувати на них і допомогти їх виправити.

Зв'язок класного колективу із загальношкільним.

➤ Участь учнів класу у загальношкільних заходах.

➤ Чи вносяться пропозиції щодо покращення шкільного життя в класі та школі.

➤ Участь учнів класу в органах громадського самоуправління школи.

Висновки, поради, пропозиції.

➤ Які педагогічні заходи слід вживати для згуртування колективу класу та його єдності?

➤ Які є шляхи виховного впливу на колектив, як можна використати колектив класу для виховного впливу на окремих учнів за методом паралельної дії.

4.9. Характеристика студента-практиканта

Методика складання характеристики студента-практиканта.

В характеристиці на студента-практиканта має бути відображено основні напрями його діяльності під час проходження педагогічної практики:

➤ навчальна і виховна робота із спеціальності;

➤ система виховної роботи в класі, виховна діяльність з окремими учнями;

➤ науково-методична і науково-дослідна робота студентів;

➤ робота з батьками, громадська діяльність;

➤ ставлення до виконання своїх обов'язків, до вчителів, дітей;

➤ висновки про організацію і проведення роботи студентом-практикантом під час проходження практики.

Характеристика кожного студента зачитується і обговорюється на засіданні педагогічної ради закладу освіти з наступним голосуванням за оцінювання роботи студента з кожного напрямку діяльності:

➤ робота студента-практиканта, як вчителя-предметника; ➤ робота студента-практиканта, як класного керівника.

Характеристику підписують вчитель-предметник, класний керівник, директор навчального закладу і завіряють гербовою печаткою закладу освіти.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Астахов О. І. Дидактичні основи навчання хімії: Навчальний посібник для вчителів хімії / О. І. Астахов, Н. Н. Чайченко. – Київ: Радянська школа, 1984. – 128 с.
2. Буринська Н. М. Методика викладання хімії (Теоретичні основи): Навчальний посібник / Н. М. Буринська. – Київ: Вища школа, 1987. – 255 с.
3. Буринська Н. М. Методика викладання шкільного курсу хімії: Посібник для вчителів / [Н. М. Буринська, Величко Л. П., Липова Л. А., Лукашова Н. І., Чайченко Н. Н.] ; ред. Н. М. Буринська. – К.: Освіта, 1991. – 348с.
4. Буринська Н.М. Викладання хімії у 8-9 класах загальноосвітньої школи: Метод. посібник для вчителів. – Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2000. – 144с.
5. Буринська Н.М., Величко Л.П. Викладання хімії у 10-11 класах загальноосвітніх навчальних закладів: Метод. посібник для вчителів. – Київ:Ірпінь: «Перун», 2002. – 240 с.
6. Виховний процес у сучасній школі / Автор-упорядник Л.Л.Кацинська. – Рівне, 1997. – 154 с.
7. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2001. – 576 с.
8. Грабовий А. К. Теоретико-методичні засади навчального хімічного експерименту в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія / А. К. Грабовий. –Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2012. – 375 с.
9. Грабовий А. К. Шкільний курс хімії та методика його викладання: Навч. посіб. / А. К. Грабовий. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2005. – 474 с.
10. Грицюк Б.А., Домбровський С.В. Студент – класний керівник, вихователь. (Методичні рекомендації з педагогічної практики). – ІваноФранківськ, 1994. – 16 с.
11. Груба О.М. Хімія. Позакласна робота. – Калуш, 2002. – 61с.
12. Деркач Т. М. Інформаційні технології у викладанні хімічних дисциплін: [навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Т. М. Деркач ; М-во освіти і науки України, Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ: Видавництво ДНУ, 2008. – 335 с.
13. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII. Редакція від 01.01.2025
14. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. (№ 1556-VII; із внесеними змінами на 30.03.2021
15. Застосування інтерактивних технологій у викладанні хімії / Уклад.

- К.М. Задорожний. – Х.: Вид.група «Основа», 2009. – 140 с.
16. Іванова Р. Г. Самостійні роботи з хімії: посібник для вчителя / Р. Г. Іванова, Т. З. Савич, І. Н. Чертков. Київ: Радянська школа, 1986. – 216 с.
  17. Лабій Ю.М., Стрільчик А.К. Задачі і вправи з хімії. – ІваноФранківськ: Лілея-НВ, 2000. – 96 с.
  18. Методика викладання шкільного курсу хімії / За ред. Буринської Н.М. – К., 1998. – 350 с.
  19. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 4-е видання, доповнене, 2003. – 615 с.
  20. Найдан В.М., Грабовий А.К. Використання засобів навчання на уроках хімії. – К., 1994. – 203 с.
  21. Наказ Міністерства освіти України «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» № 93 від 08.04.1993р.
  22. Оптимальне планування шкільного курсу хімії та оцінювання навчальних досягнень учнів за дванадцятибальною шкалою / Автор-упорядник А.К.Стрільчик. – Івано-Франківськ, 2001. – 51с.
  23. Організація науково-дослідної роботи в закладах освіти: Методичний посібник / Укл. Ю.О. Туранов., В.І. Уруський. – Тернопіль. 2001. – 140 с.
  24. Практикум з методики виховної роботи у національній школі: методичні вказівки. – Рівне, 1993. – 48 с.
  25. Практична педагогіка виховання / Посібник з теорії та методики виховання // За ред. Красовицького М.Ю. – Київ – Івано-Франківськ, 2000. – 218 с.
  26. Робоча книга вихователя / Укл. О.І. Тимчишин, В.І. Уруський. – Тернопіль, 2001. – 300с.
  27. Хитрич М. В., Шматкова Н. В. Педагогічна практика з хімії в закладах загальної середньої освіти : методичні вказівки / М. В. Хитрич, Н. В. Шматкова. – Одеса: Удача, 2020. – 50 с.
  28. Олійник І.В. Педагогічна практика: програма та методика реалізації: навчально-методичний посібник / І.В. Олійник. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 136 с
  29. Борщевич, Л. В., Стець, Н. В., Коптева, С. Д., Денисенко, Т. О., & Саєвич, О. В. (2023). МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХІМІЇ. *Педагогічні науки: теорія та практика*, (1), 72-82. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-1-11>.
  30. Скульський Р.П. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної творчості. –К., 1992. – 134 с.

31. Смирнова Т.В. Формування наукового світогляду учнів при вивченні хімії. – К., 1994. – 87 с.
32. Староста В.І. Методика розв'язування та складання деяких завдань з хімії. Навчально-методичний посібник. – Ужгород: УжНУ, 2003. - 127 с.
33. Староста В.І. Педагогічна практика з хімії у середніх та вищих навчальних закладах: навч.-метод. посіб. / В.І.Староста, В.М.Сомов, Ж.О.Кормош, О.В.Химинець / Волинський національний ун-т ім. Лесі Українки. – Вид. 2-ге, доп. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 196 с.
34. Фіцула М.М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 192 с.
35. Хімія. Педагогічна практика: навчально-методичний посібник для студентів та вчителів / автори-упорядники: Староста В.І., Химинець О.В. – Ужгород, 2001. – 106 с.
36. Яковець Н.І. Педагогічна практика студентів. – Ніжин: НДПУ, 2001. – 102 с.

Додаток

А

Зразок оформлення титульного листа пояснювальної записки звіту по навчальній практиці

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Факультет природничих наук
Кафедра хімії середовища та хімічної освіти

ЗВІТ З ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

Студента групи _____ факультету _____

Прізвище, ім'я, по батькові студента

В

Назва закладу освіти

в період з _____

по _____

Методист кафедри хімії
середовища та хімічної освіти

_____
(підпис)

_____
Прізвище, ім'я, по батькові

Методист кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту імені
Богдана Ступарика

_____
(підпис)

_____
Прізвище, ім'я, по батькові

Методист кафедри загальної та
клінічної психології

_____
(підпис)

_____
Прізвище, ім'я, по батькові

Вчитель-предметник

_____
(підпис)

_____
Прізвище, ім'я, по батькові

Класний керівник

_____
(підпис)

_____
Прізвище, ім'я, по батькові

Студент-практикант

_____
(підпис)

_____
Прізвище, ім'я, по батькові

Івано-Франківськ 2025

Додаток

Б

Зразок оформлення титульної сторінки індивідуального плану – щоденника студента-практиканта

Індивідуальний план – щоденник проходження педагогічної практики

Прізвище, ім'я, по батькові студента

Факультет _____, курс _____

Спеціальність _____

Педагогічна практика проводиться в _____

Назва навчального закладу

класах

Адреса

Телефон

Директор закладу освіти
(бази практики)

_____

Вчитель-предметник

_____

Класний керівник

_____

Методист фахової кафедри хімії середовища та
хімічної освіти

_____

Методист кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика

_____

Методист кафедри загальної та клінічної
психології _____

_____

Час проведення практики

Додаток

В

Зразок оформлення індивідуального плану – щоденника навчально-виховної роботи студента-практиканта

Індивідуальний план складають за наступною схемою

№ п/п	Зміст видів навчально-виховної роботи	Дата проведення	Місце проведення	Відмітка про виконання	Аналіз	Оцінка	Примітка

Додаток

Г

Зразок оформлення плану-конспекту проведеного уроку студентом-практикантом

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Методист кафедри
хімії середовища

Вчене звання, прізвище, ініціали

та хімічної освіти

Підпис

План-конспект уроку з _____ в _____ класі школи _____ проведеного _____ студентом _____ курсу

Прізвище, ім'я, по батькові студента

1. Тема уроку.
2. Мета уроку (навчальна, виховна, розвивальна).
3. Обладнання уроку (наочні посібники і ТЗН, обчислювальна техніка).
4. Базові поняття і терміни.
5. Тип уроку (в залежності від типу уроку обирають етапи ходу уроку).
6. Ключові компетентності.
7. Хід уроку (докладний конспект залежно від обраного типу уроку).
- 7.1. Організаційний етап;
- 7.2. Постановка мети уроку, оголошення завдань уроку (інструктаж з безпеки життєдіяльності);
- 7.3. Перевірка домашнього завдання;
- 7.4. Актуалізація опорних знань і мотивація навчальної діяльності учнів;
- 7.5. Вивчення нового матеріалу;
- 7.6. Виконання практичних завдань та вправ на вдосконалення предметних компетенцій;
- 7.7. Рефлексія діяльності;
- 7.8. Підбиття підсумків уроку, оцінювання знань;
- 7.9. Домашнє завдання.
8. Список використаної літератури.

Студент:

Підпис _____ Прізвище, ім'я, по батькові _____ Вчитель-предметник:

Підпис _____ Прізвище, ім'я, _____

Дата _____

Додаток

Г

Зразок оформлення міжпредметного проекту проведеного студентом-практикантом

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Методист кафедри
хімії середовища

Вчене звання, прізвище, ініціали

та хімічної освіти

Підпис

План-конспект міжпредметного проекту проведеного в _____ класі школи _____ студентом

курсу _____

Прізвище, ім'я, по батькові студента

1. Тема.
2. Мета.
3. Завдання.
4. Необхідне обладнання.
5. Методи і прийоми роботи.
6. Ключові компетентності.
7. Хід проекту (докладний конспект залежно від обраного типу).
  - 7.1. Організаційний етап;
  - 7.2. Постановка мети, оголошення завдань (інструктаж з безпеки життєдіяльності);
  - 7.3. Перевірка підготовленості до проекту;
  - 7.4. Актуалізація опорних знань і мотивація діяльності учнів;
  - 7.5. Структура змістової частини проекту (із зазначенням поетапних результатів);
  - 7.6. Оформлення та представлення результатів виконаного проекту;
8. Очікувані результати, оцінювання та педагогічні висновки.
9. Використана література.

Студент:

Підпис _____ Вчитель-предметник: _____

Підпис

Прізвище, ім'я, по батькові

Дата

Додаток

Д

Зразок оформлення плану-конспекту проведеного студентом-практикантом позакласного заходу

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Методист кафедри
хімії середовища

Вчене звання, прізвище, ініціали

та хімічної освіти

Підпис

План-конспект позакласного заходу проведеного в _____ класі _____ школи студентом
курсу _____
_____ Прізвище, ім'я, по батькові студента

План-конспект позакласного заходу

1. Тема.
2. Мета.
3. Завдання.
4. Необхідне обладнання, унаочнення.
5. Методи і прийоми роботи.
6. Ключові компетентності.
7. Хід позакласного заходу (докладний конспект залежно від обраного типу).
8. Педагогічні висновки.
9. Використана література.

Студент:

Підпис Прізвище, ім'я, по батькові Класний керівник:

Підпис

Прізвище, ім'я, по батькові

Дата

Додаток

Е

Зразок оформлення плану-конспекту проведеного студентом-практикантом виховного заходу

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Методист кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту імені
Богдана Ступарика

Вчене звання, прізвище, ініціали

Підпис

План-конспект виховного заходу проведеного в _____ класі _____ школи студентом
курсу _____
Прізвище, ім'я, по батькові студента

План-конспект виховного заходу

1. Тема.
2. Мета (розв'язання яких завдань в колективі класу і на формування яких рис особистості учня розраховане заняття).
3. Завдання.
4. Форма виховного заходу (лекція, бесіда, диспут, конференція, гра, вікторина тощо, а також психолого-педагогічне обґрунтування вибору форм роботи, відповідність заняття загальній виховній меті, рівню розвитку колективу класу, віковим особливостям учнів)
5. Необхідне обладнання, унаочнення.
6. Методи і прийоми виховної роботи.
7. Ключові компетентності.
8. Хід виховного заходу (докладний конспект залежно від обраного типу).
9. Педагогічні висновки.
10. Використана література.

Студент: _____ Підпис _____ Прізвище, ім'я, по батькові _____

Класний керівник: _____ Підпис _____ Прізвище, ім'я, по батькові _____

_____ Дата

Додаток

Є

Зразок оформлення психологічного дослідження проведеного студентом-практикантом

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Методист кафедри

загальної та

клінічної психології

Вчене звання, прізвище, ініціали

Підпис

Результати психологічного дослідження проведеного в _____ класі школи _____

студентом _____

курсу _____

Прізвище, ім'я, по батькові студента

Студент:

Підпис Прізвище, ім'я, по батькові

Шкільний психолог:

Підпис

Прізвище, ім'я, по батькові

Дата

Додаток
Ж

Зразок заяви про оплату коштів за керівництво педагогічною практикою студентів (денної форми навчання) університету

Ректору
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

Прізвище, ім'я, по батькові особи, яка звертається, у родовому відмінку

Заява

Прошу кошти, які належать мені до виплати за керівництво педагогічною практикою студентів університету, перерахувати на картку, відкриту в ПриватБанку (№ картки: _____).

Ідентифікаційний код: _____ (копія ідентифікаційного коду додається).

Прізвище, ім'я, по батькові

Підпис

Дата

Додаток

3

Зразок відомості про оплату коштів за керівництво педагогічною практикою студентів університету

Список використаних джерел

1. Закон України “Про вищу освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII.
2. Наказ Міністерства освіти України «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» № 93 від 08.04.1993 р.
3. Староста В.І. Педагогічна практика з хімії у середніх та вищих навчальних закладах: навч.-метод. посіб. / В.І.Староста, В.М.Сомов, Ж.О.Кормош, О.В.Химинець / Волинський національний ун-т ім. Лесі Українки. – Вид. 2-ге, доп. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 196 с.
4. Хімія. Педагогічна практика: навчально-методичний посібник для студентів та вчителів / автори-упорядники: Староста В.І., Химинець О.В. – Ужгород, 2001. – 106 с.
5. Олійник І.В. Педагогічна практика: програма та методика реалізації: навчально-методичний посібник / І.В. Олійник. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 136 с.